

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Indbydelseskrift

til

den offentlige Examen

i

Slagelse lærde Skole

i Septbr. 1851.

Christians
Forsætning og
Slagelse By og Skole

Æfterretninger

om

Slagelse Bys og Skole

i ældre Tider.

Indbydelseskrift

til

den offentlige Examen

i

Slagelse lærde Skole

i September 1831,

af

J. Chr. Qvistgaard,
Skolens Rector.

Slagelse.

Trykt hos Peter Magnus.

1831.

De Efterretninger, som Tid efter anden i Skoleprogrammer ere meddeelte om de lærde Skoler i Kjøbenhavn, Odense, Aarhus, Ribe, Vordingborg, Frederiksborg o. fl., have vaakt den Tanke hos mig, at, der vel og fra Slagelse i saa Henseende kunde være Noget at meddele; og efter at jeg har søgt at gjøre mig bekjendt med Skolens Archiv, har jeg troet at torde vove paa at gjøre Begyndelsen. Smidlertid forekom det mig, at Byen selv og det navnkundige Kloster, som for-
dum var Egnens Prydelse, kunde gjøre Forbring paa nogle Blade; og i hvor kort jeg end søgte at sammenbrage, hvad derom i et Skoleprogram kunde være at sige, optog dog dette saa meget Rum, at Skolen, saa at sige, kun fik en Fod indenfor Døren. Men maatte jeg faae Leilighed til at fortsætte disse Efterretninger, da vil Skolen saa temmeligen beholde Pladsen allene, saa at dens Historie snart kan være fuldendt.

For at kunne oplyse, hvad Skolen egentligen har udrettet for Staten og for Kirken, eller med andre Ord, i hvilke Stillinger dens Dimittender ere komne, har jeg, efter Hr. Professor Thorups Exempel, besørget Lister paa Skolens Dimittender siden 1749 udsendte til adskillige af Skolens nulevende ældre Disciple og Bekjendte, for af disse at erhverve de Dplysninger, som Enhver desangaaende maatte kunne meddele. Det Dvrige, især om Dimittenderne ogsaa fra den ældre Tid, over hvilke der i Skolearchivet findes en Navnefortegnelse lige op til 1664, vil jeg, saa vidt jeg kan, søge i vore literairhistoriske Hjælpemidler.

Slagelse Byes Oprindelse vil, efter de derom havende Efterretninger, ei kunne sættes længere tilbage i Tiden, end til Slutningen af det 10de Aarhundrede ¹). Byen bærer Navn efter Stifteren, som skal have heddet Slau eller Slag, om hvis Herkomst Meningerne ere forskjellige, i det Nogle have antaget, at han har været af slavisk o: wendisk, pommerisk eller mecklenburgisk Stamme, Andre at han blot skal have udmærket sig i Krigsbedrifter imod de slaviske Folkeslag. I sidste Fald blev Slau eller Slag blot et nomen ornans, paa hvilke Navne man saavel hos andre Folkeslag i ældre og nyere Tider, som og hos vore gamle Forfædre, har mange Exempler. Han forekommer og under det Navn *Uslac* ²), hvilket synes at være

¹) Holbergs Geographie ved Tonge, 5 Deel, S. 155. Pontoppidans danske Atlas, 3 Tom. S. 17.

²) I Langebeks Script. rer. danicar. Tom. 4, P. 545 forekommer om ham følgende Note:

mere Scandinavisk; Navnet Slag lod sig let danne af dette, og deslige Navneforkortelser, f. Ex. Stoffer af Christopher ere ikke saa sjeldne. — Efter Suhm var denne Slau eller Aslac en Søn af Palnatøke, hvis Stammefader Tock skal have været en rig Mand i Fyen og en af Danmarks vigtigste Mænd¹). Paa den Maade bliver det mere forklarligt, at Slag kan have eiet saa mange Jorder, og overhovedet have staaet i saadan Anseelse i Landet, at han kan have anlagt en Bye af den Betydenhed, som Slagelse allerede snart efter sin Oprindelse synes at have havt.

„Slag, sive Aslacus, cui originem et nomen urbs Slaglosia et quædam villæ debent, in colle juxta Slaglosiam sepultus jacet, quod ex vetustis monumentis affirmat Mart. Petri. Idem asserit, Slagum fuisse patrem Tockonis illius, qui Regi Haraldo Blaatand necem attulit. Ego, ut justior fiat temporis et graduum ratio, puto Slagum fuisse filium dicti Tockonis, sive Palna-Tockonis, et patrem alterius Tockonis, quem Tryllo cognominant, cujusque filius fuit. Skjalmo Candidus. Slagus sub Haraldo et Svenone Regibus vixisse dicitur; an vero idem fuerit ac Aslacus Holmskalle, qui in praelio Jomsvicensium, A. 994, fortiter occubuerit (Sturl. T. 1, 253 — 255) incertum est.“ Suhm sætter hans Død efter 1014 i Knud den Stores Tid. Hist. af Danm. 3 T. S. 139.

Med Langebets Note stemmer Suhm. (Hist. af Danm. T. 4, 287) hvor han lader Skjalmhvilde medsamme i tredie Led fra Palnatøke.

¹) Hist. af Danm. T. 3 S. 139 o. f.

Foruden Slagelse findes endnu en mindre Bye, der bærer Slags Navn, nemlig Slaglille, eller med det gamle Navn Slawelselittle, hvis for Handelen mindre fordeelagtige Beliggenhed, iblandt Andet, kan være Aarsag i, at den er bleven tilbage for sin i saa Henseende mere begunstige Sæstier. At Gaarden eller Byen Slawelselittle ogsaa hørte med til de af Slag funderede Landelendomme, synes allerede Navnet at antyde, skjøndt den Omstændighed, at Biskop Absalon, en Descendent af Slag,¹⁾ deels ved Magelæg med Kong Waldemar I, som — jure hæreditario — eiede en Deel af Gaarden eller Byen, og deels ved Kjøb og Magelæg med Roeskilde Bispestoel og andre Giere, maatte skaffe sig Gaarden til Eiendom, for at kunne skjenke den til Sorø Kloster, hvilken den laae beleilig²⁾, viser at den da maae være kommen ud af den Slagiske Families Cie. I Nærheden af Slagelse har der desuden været en Bye ved Navn Slagstrup, hvis Navn en Part af Byens Mark endnu bærer.

I et latinisk Program af Rector Rhud fra Aar 1769 sættes Slagelse Byes Oprindelse omtrent 100 Aar længere tilbage i Tiden, nemlig til Slutningen af det 9de eller Begyndelsen af det 10de Aarhundrede; men da Rhud antager Slags

¹⁾ Slag var Fader til Toko Trylle, hvis Søn var Skjalm Hvide; denne var Fader til Ascer Ryg, som var Biskop Absalons Fader.

²⁾ Langeb. IV, 469. Suhm 7, 629.

Søn Tolo for at være den Tolo, der hjalp Svend Vestkjæg til at stille sin Fader, Harald Blaatand, ved Riget og Livet, synes det, efter de forhen anførte Kilder, at denne Byens angivne større Velde grunder sig paa en Misforstaaelse. I Henseende til Navnets Endelse antager Rhud at denne for det første kan have været: „løse“, (Slauløse), og støtter denne Hypothese paa flere sjællandske Landsbyers Navne med samme Endelse: hvorhos han dog yttre sig tilbøielig til at dele deres Mening, der antage, at Endelsen kan have været: „søe“, i Betragtning af, at der omkring Byen have været flere Søer, hvilke nu ere udtørrede. Saameget er vist, at gamle Folk her i Byen endnu vide at fortælle om flere Søer, f. Ex. Studentersøen, Vestersøen o. fl., af hvilke nogle, som laae i Skoven østlig for Byen, stundom kunde flyde over og sætte de lavestbeliggende Gader, saasom en Deel af Slotstetgade, under Vand. Ved Rosted (Rostathe) har der været Vandmølle, og derfra til Slagelse skal man have kunnet seile med Baade. At der i Nærheden af Byen paa den søndre Side i ældre Tider har været Vandmøller, er af Terrainet og de der endnu værende Vandledninger temmelig sandsynligt, og Navnet: „Pisesebeks Mølle“, som endnu findes paa Videnskabselskabets Kaart over Sjælland (1777) synes at bestyrke denne Mening; dog vide de ældste Folk i Slagelse Intet om Vandmøller nærmere Byen, end i Skousøe og Rosted. Endskjøndt Byen synes at ligge høit,

er Grunden dog temmelig vandrig, og kun faa Kjeldere, endog kun af maadelig Dybde, kunne holdes frie for Vand, saa at Ordet „Søe“ efter megen Sandsynlighed i den ældste Tid har givet Anledning til Bynavnets Endelse.

I sin første Tilstand har Slagelse vel kun været en stor Landsby; men at den dog snart har hævet sig mærkeligen over de andre Landsbyer, derom synes den Omstændighed at vidne, at Sanct Mikkel's Kirke skal være anlagt allerede 1082 ¹⁾ af den bekjendte Roeskildske Biskop, Svend Norbagger, som i Kong Svend Estritsens Tid først søgtes latterliggjort af sine Misundere, der rigtignok fik beviist, at Capellanen; høiere stod Svend Norbagger vel dengang ikke, kunde, uden at forstyrres i sin fromme Andagt, læse mulus for famulus, men som siden ved Kongens Gædelmodighed og Understøttelse uddannede sig til Kirkens Hæder ²⁾. Var altsaa den af Svend

¹⁾ Efter Huitf. Tom. 1 S. 91, skulde det være 1085.

²⁾ Saxo Lib. XII, p. 202. Langeh. T. VII, p. 156. Huitf. Bispeskrønike S. 45. — Crantzius, Hist. rer. gest. regn. Daniæ Lib. IV. C. 33, fortæller herom saaledes: „Erat inter alios ejus ordinis viros, quos religiosa vita regi commendavit, Svenero quidam Norvagicus, literis minus pollens, quem tamen pro sua virtute et vitæ sanctitate ad pontificium Rex provexit. Invidebant doctiores simplicitati, et ubi divinum coram Rege ab illo peragendum fuit officium, clam subducto ante codice, locum erase-

Norbagge anlagte Sanct Mikkel's Kirke ei i Omfang en anden og langt mindre, end den nuværende, saa maa Slagelse Bye allerede da have været af betydelig Størrelse. I forannævnte Program af Rector Rhud anføres, paa Grund af, at der allerede under Knud den Store vare 2250 Kirker i Danmark, den Formening, at Sanct Mikkel's Kirke ei har været den ældste i Slagelse, og Forfatteren tilføier, at han har hørt sige, skjøndt, som han tilstaaer, incerta auctoritate, at Sanct Peders Kirke skal være ældre; hvilket maaskee endnu med større Sandsynlighed kan antages at have været Tilfældet med en Somfru Maricæ eller vor Frue Kirke, hvis Navn Fattigvæsenets nuværende Kirkegaard og endnu mere et derved liggende for Tiden kun lidet bebygget Stræde, til denne Dag har bevaret. Dette Stræde kaldes nemlig endnu Frue Gade; og at dette Navn er ældre end et andet, som for en Tid næsten havde fortrængt det, men nu paa ny

rant, unde simplicitatem apud Regem iriderent. Ille quod reperit, putans emendatum, recitavit, aliorum perinde calumniis expositus. Sed Rex, inspecto codice, dolumprehendit. Vir ille bonus, etsi ætate maturus, hunc tamen in se defectum singulari diligentia atque industria superavit. Nam elongatus paucis annis a suo grege, literis institit, et multis irrisoribus suis doctior est reversus. Hujus deinde viri atque Wilhelmi consilio Rex cuncta gerebat. (Malling „Store og gode Handl.“)

har maattet vige for det Gamle, derfor har man det Beviis, at Navnet Fruegade findes i Skolens Regnskabsbog for Aaret 1666 under Specificationen over indkomne Liigpenge, og Kirken skal, efter Pontoppidan ¹⁾, endnu have været til i Aaret 1398, og har rimeligen været Byens første Kirke.

At Slagelse har været med iblandt de mange Eiendomme, som af Biskop Absalon og hans Broder Esbern Snare ere skjenkede til Sorøe Kloster, antager Suhm ²⁾. Men deels kaldes Slaulosa, hvor det hos Langebek forekommer iblandt Donationerne til Sorøe Kloster, Grangia, hvilket Ord Suhm selv ³⁾ forklarer ved en Ladegaard, et Navn der ingenlunde passer paa en By som Slagelse i Absalons Tid; desuden kunde vel Landsbyen eller Godset Slauelseboe, som forhen er omtalt, være det, som herved menes; og at da dette Slauelseboe er den nuværende Sorøe Ladegaard, eller andre under Sorøe Academie for Tiden henhørende og Academiet nærmere beliggende Eiendomme, forekommer mig endog ei usandsynligt derved, at Slaulosa i Sorøe Klosters Tordebog hos Langebek nævnes ved Siden af Lynghø. Endelig sees af bemeldte Tordebog ⁴⁾ at Eiendomsbesiddere i Slagelse 1382 o. f. ei allene have

¹⁾ Danske Atlas, Tom. 3 S. 20.

²⁾ Hist. af Danm. T. 7, 655 og 8, 127.

³⁾ T. 7, 629.

⁴⁾ Langeb. VII, 524.

funnet bortkjente faste Eiendomme i Byen til Sorøe Kloster, men ogsaa ellers ved Salg og Magelæg selvstændigen handle med deres Gaarde; saa at Byens Servitus til Sorøe Kloster neppe kan have været almindelig, eller engang betydelig.— Ut Slagelse Bye og Sorøe Kloster have ligget i Collision om Marken Lyngvænge, hvilken Sag Kong Hans i Narene. 1489 og 1490 afgjorde til Byens Fordeel ¹⁾, vidner om, at Byen i Henseende til sine Forbeieendomme ei har været Klosteret underordnet.

De flere Kirker, som i gamle Tider allerede vare i Byen, og disses Størrelse synes at vidne om, at Byen fordm har været betydeligt større end nu. Dens Indskrænkning kan for en Deel hidrøre ifra de betydelige Ildsvaader, den til forskjellige Tider har maattet lide, af hvilke den første, om hvilken man har nogen Efterretning, skal være skeet 1515. Denne Ildbrand har, som det synes, maattet være betydelig og forarsaget en Deel Forarmelse i Byen, I da den af Kong Christian den Anden bevilgede Estergivelse af Skatten, som først var fastsat til 3 Aar, senere blev forlænget, saa at den ialt varede i 8 Aar ²⁾. I blandt Kong Christian den Andens aabne Breve ³⁾ findes en Note, saaledes lydende: „Burgemeister vdi Slauelse ffinge quittantiam at de hafue nu til

¹⁾ D. Atl. 3, 17.

²⁾ D. Atl. 3, 22.

³⁾ Suhms Saml. den danske Hist. 1 B. 1 H. 127.

gode rede ladet antwordet myn herre theris offuer-
 skatt oc byskatt som er iiijc march tilhobe oc the
 nw til sancti mortensdag nest forleden skulle vdgiffuet
 Thesligest de och ladet fornøget och nw ant-
 wordet myn herre jc march penninge som the stode
 igen met aff theris byskatt fore i fjordt ther gudz
 aar screffuis mdxiiij cum clausulis consuetis Da-
 tum kalundeborgh ipso die sancte dorothe vir-
 ginis anno &c mdxv." — og fra samme Aar
 findes senere¹⁾ følgende: Burgemester raad oc
 menighedt i Slaueise Ffinge breff at myn herre
 anseendis then store skade the haffue foet oc leedt
 aff illebrand oc theris armodt paa thenne tiidt
 haffuer vndt at the aarligen skulle giffue hans node
 oc kronen $j\frac{1}{2}$ c mark penninge theris rette byskatt oc
 ey mere fordragendis thennem thet halffhundert
 mark swo lenge hans node tilfiger Datum and-
 wordskoug feria quinta post pasche anno
 mdxv." Af disse tvende Notater fremgaaer, at
 Ildbranden i Aaret 1515 er skeet imellem 6te
 Febr., som er Dorotheæ Dag og femte Søndag
 efter Paaske, ligesom det ogsaa deraf synes, at
 den af Pontoppidan anmærkede Skattefrihed
 ikke har været total.

Ildbranden 1652 skal være opkommen af en
 Pottemagerovn, og have ødelagt nogle Gaarde og
 deri henved 100 Huse og Gaarde²⁾. At Ild-

¹⁾ I. c. 129.

²⁾ D. Atl. 3, 19.

branden 1669 ¹⁾ fortærede 36 Gaarde og Huse paa Bjergbyegade, beviser ei utydeligt, at denne Gade da maa have været større end nu, eller at det fra den til Slottetsgade løbende ubebyggede Stræde da har været bebygget og for en Deel hørt med til Bjergbyegade. — Iøvrigt finder man hyppigen i Gader og Haver, hvor der lægges Grunde eller graves Brønde, endnu Brolægninger og Spor af ældre Bygninger, hvilket viser at Byens indre Anlæg har været anderledes end det nu er, samt at mange af de nuværende store Havepladser have været bebygte. Dog er derhos at bemærke, at egentlige Gader af Betydning af andre Navne, end de nuværende, hvilke for det meste nævnes efter de Byer eller Steder, til hvilke de lede ud, ei synes at have været i Byen, i det mindste ikke i de tvende sidste Aarhundreder; thi i Specificationerne over Skolens Liigpenge allerede fra 1660 findes ikke andre Navne paa Gader, end de nuværende. Dog nævnes i Supplement til Danske Atlas, 6, 291 Friisgade og Bøddelstræde.

Om Ildbranden 1740 udtrykker Pontoppidan ²⁾ sig saaledes: „Saa gjorde og i vor Tid den tredie Ildbrand 1740 ikke liden Skade paa nogle Snese Gaarde midt i Byen, men skaanede til Lykke begge Sognekirkerne, samt andre publike Huse.“ Men at denne Ildbrand dog ikke har skaanet Raadstuen, sees af et trykt latinsk Program

¹⁾ l. c.

²⁾ D. Atlas 5, 19.

af Rector Rhud, uden Karstal, hvis Ord derom ere disse: „Sed alio vocor: de curia oppidi hujus verbum n̄num alternimve afferam Sita antea fuit in cocmeterio Divi Michaëlis curia Slaglosiana, cuius relicta rudera adhuc ineludunt hortum, cui usui divendita area pridem cessit. Hodierna curia, in foro*) sita, privata antea domus fuit Olai cujusdam Coldingii ex numero Decurionum oppidi hujus, qvæ incendio deleta A. 1740 munificentia Regia surrexit pulchrior, qvam fuerat. Neqve tamen temperare nobis hic possumus, qvin lugeamus casum funestum, qvi simul cum aliis oppidi domibus irreparabili damno abstulit qvicquid superior ætas scriptum nobis reliquerat de oppido hoc; pereuntibus illic, cum curia ipsa, publicis, qvas tabularium ejus servabat, literis.“ — Aar 1772 brændte hele Skoufægade, som bestod af 22 Huse og Gaarde.

Byens sidste store Ildbrand, 1804, er endnu i Manges Minde, og har for en stor Deel givet Anledning til dens regelmæssigere Anlæggelse og indvortes Forskjønnelse.

I de første to Aarhundreder efter sin Anlæggelse synes Slagelse ei egentligen at have været Kjøbstad, men meest at have bestaaet ved Agerbrug. Dog har dens Beliggenhed saa nær ved

*) Det nuværende Gammeltorv, som indtil Byens Opbyggelse efter Branden 1804 var Hovedtorvet.

Søen, førend Gorskøer blev anlagt, uden tvivl allerede tidligt givet den adskillige Fordele i Henseende til lettere Omsætning og Uffætning af dens Producter, hvorved dens Anseelse og Velstand maa have tiltaget, saa at den er bleven Middelpunktet for Commercen i sin Egn. Kong Waldemar I opholdt sig i Slagelse efter at han, paa en falsk Efterretning, der var bleven ham bragt til Skaane om et Indfald af Sæxerne i Danmark, havde udfrevet Tropper og Skibe af Skaane og Sjælland, og lod Absalon kalde til sig til Slagelse for at beraadslaae med ham om disse Anliggender. ¹⁾ Absalon laae paa den Tid i Hulvims Havn, som har været i Mundingen af Waarbye Aae ²⁾. Denne Havn er vist nok den samme, som Byen senere benyttede under Navn af Skibsholm, hvor Pakhuse have været anlagte, og hvorfra Aaen i hine Tider rimeligen har været seilbar for Pramme op til Waarbye Broe, fra hvilket Sted der ei er stort over $\frac{1}{2}$ Miil til Slagelse. Denne Havn, som Slagelse en Tidlang benyttede, først ene, siden i Forening med Gorskøer, er senere bleven nedlagt. A. 1694, da Gorskøer kunde have Lodse- og Ladeplass endnu nærmere, og en Sidehavn til Fordeel for Slagelse vilde have gjort Gorskøer Afbræk; hvorom Pontoppidan ytrer sig saaledes: „Siden Toldvæsenets ordentlige Indretning i de nyere Tider henvises Indbyggerne til

¹⁾ Saxo 14, C. 288.

²⁾ Langeb. 7, Kaart over Sjælland.

Corsøer, der at tage deres Kjøbmandsvare, følgende kan Handelen ikke være den samme." I et trykt Program af 1774 udtrykker Rector Rhud sig herom saaledes: „Desiit enimvero, jussu Regio, usus ejus (sc. portus Skibsholmensis) invitis civibus, quibus lucro fuerat: quo commodius vectigalia et Crusisorana et Slaglosiana in portu eodem et publicano eidem solverentur, quam si pluribi a pluribus exciperentur. Omnis itaque hodierna oppidi hujus mercatura ejusmodi est, ut oppidanis et circumjacentibus dividant mercatores merces, vel per portum Crucisoranum advectas et hinc curribus huc translatas, vel Haunia et aliunde itinere terrestri huc apportatas: ex mercibus autem suis terræque nostræ nihil aliud exportent, nisi quod et hodie aliquantum hordei in Norvegiam mittunt: impendentes reliquum hordeum, cujus non exiguum modum coemunt, conficiendis potibus, quos domi quisque suæ consumunt venduntque.“

Efter Pontoppidan og Holberg, som begge støtte sig paa Resens Beretning, skal Byen have faaet sine ældste Privilegier af Kong Erik Glipping, 1280, hvilke atter ere stadfæstede og næiere bestemte af Kong Waldemard den Tredie, 1348. I Aaret 1376 er Dronning Margrethes Søn, Kong Dlaf, hylbet paa en stor Rigsdag i Slagelse. Paa Byens Raadhuus havde Bybetterne i ældre Dage Børs, Pakhuus og Apothek.

Byen har betydelige Marker; de skulle, efter Pontoppidan og Holberg, udgjøre omtrent 250 Tdr. Hartkorn; i hvilken Anledning Pontoppidan anfører som et Ordsprog fra gammel Tid: Slagelse Møgagen faaer aldrig Ende. Efter Traditionen skal en Sognepræst ved Navn Hellig Anders i Kong Waldemars Tid have tilvendt Byen en Deel af disse Jorder, i det Kongen skal have tilstaaet Byen saa megen Jord, som Præsten, imedens Kongen var i Bad, kunde omride paa et Høl, som var ni Nætter gammelt. Præsten kommer paa sit Høl saa flux afsted, at Kongen, advaret ved sine Tjenere, maatte forkorte Badetiden, for ei at fortryde sit Løfte. Om denne Præst høves en Bise iblandt vore gamle danske Kæmpeviser, saaledes lydende:

1.

I Slagelse var en Sognepræst,
 Vor Herre gav ham stor Naade;
 Han tjente Gud som han kunde bedst,
 Sanct Peders Sogn mon han raade;
 Af Slagelse han selv tolvte Mand,
 Foer bort til det hellige Land,
 Jerusalem han søgte,
 Hellig Anders er hans Navn,
 De Slagelse Mænd gjorde han Gavn,
 Han vilde deres Krinde rygte.

2.

Udi den hellige Fastetid,
 Til Jerusalem monne han komme,

Han tjente Gud, det var hans Tid,
Det er os alle til Fromme,
Han lofvede Gud alt for hans Død,
Der os haver frelst af ald Nød,
Med sin haarde Pine;
Han bad og for al Kristendom,
At Gud vilde vende dem til sig om,
Græd for Synderne sine.

3.

Oppaa den værdige Paaskedag,
Alt men han Messen sagde,
Den Bør faldt dem saa vel i Lag,
Alle fra hannem udlagde.
Den Bør drev dennem saa snart fra Land,
De ventede at komme hjem for han,
Men Gud det monne omvende:
Ehi men de seglede paa det Hav,
Da var han paa den hellige Grav,
Til Messen var ad Ende.

4.

Han holdt Messe høitidelig,
Som Gud stod op af Døde,
Han lovede ham ydmygelig,
At Verden frelste af Møde.
Saa gik han ud og saae sig om
Der han til Strandbakkens kom,
Da vare de borte alle,
Han lagde sig ned, hans Sorg var stor,
Da var hans Hu i Englechor,
Paa Gud han monne falde.

5.

Af ret Sorg faldt han i Søvn,
Hans Sorg fik snart god Ende,
Det han da drømte, var ei Løgn,
Men skeede ham for sande:
Han tokte en Mand alt paa en Hest,
Hørde hannem, som han kunde bedst,
Efter sin egen Villie:
Han vaagned op og saae sig om,
Paa Hvilehøi sad han vel sum,
Det duer ei Saadan at døllie.

6.

De Hyrder ginge saa raskelig,
Til hannem at husvale,
Han blev saa meget underlig,
Han hørde dem danstke tale,
Han meent' han var i Jerusalem,
Han vidste ei hvor han kom hjem,
Efter saadan Ro og Hvile,
Han lovede Gud i Himmerig,
Der ham havde ført saa underlig,
Saa mange hundrede Mile.

7.

Saa stod han op og var saa glad,
Det kund' ei andet være,
Saa gik han ind i Slagelse Stad,
Det var et stort Nymere:
Han sagde Messen i Jerusalem,
Samme Dag kom han end hjem,
Aftensang at sjunge.
Ingen Mand kan sige deraf,

Hvor han kom fra den hellige Grav,
Det han havde mange Tunger.

8.

Anden Dag som var næst,
Han vilde ei længer dvælle,
Gud var hannem i Huen bedst,
Han vilde de Mile tælle ;
Til Sanct Jacob og Trundhjem,
End kom han alt hjem igjen,
Førend hans Staalbrødre vare.
Hans Hest var snar og ikke seen,
Fordi kom han saa snart igjen,
Hans Bene var' ganske snare.

9.

Fattige laante han gjerne Huus,
Naar de vilde hannem gjeste,
Mad og Ol, Ild og Lys,
Gav han dem af det bedste ;
En Qvinde gav han sit Syn igjen,
En Krøbling gav han Hænder og Been,
Med Guds Hjelp og Naade ;
Alt det han i Guds Navn gav,
Det kom igjen som Vand til Hav,
Der fik han af stor Vaade.

10.

Alle de i Slagelse boe,
Han agtede deres Bedste,
Han flyede dem Græs til deres Koe,
Og Vand til deres Heste.
Alle de nu Gud kalde paa,
Hjelp af ham de visseelig faae,

De Fattige med de Rige.

Snar Dags Reise og Aften god,
 Forlæn os Christ med et frit Mod,
 Vi finde slet ingen hans Ege.

11.

Nu ligger hellig Anders i forten Muld,
 Alt i St. Veders Kirke;

Enhver, sin Gud er tro og hulb,

Dem vil Gud hjælp' og styrke,

Hellig Anderses Sjæl nu glædes med Gud,

Fordi han holdt hans hellige Bud,

Mens han var udi Live.

O Jesu Christe med Din Bøn,

Lad os i Himlen faae god Løn,

Lad os der med Dig leve.

I Suhms Historie af Danmark, 8, 614 og 615, findes en heel Deel af de gamle Beretninger om ham sammendragne, saasom: at Een førte ham paa en hvid Hest fra Jerusalem til Slagelse paa en Eftermiddag, og sang derhos saaledes over ham, at han sov hele Reisen igjennem. Paa en Høi, ei langt fra Slagelse, Hvilehøien kaldet, hvor Hellig Anders befandt sig, da han vaagnede efter denne hurtige Reise, staaer endnu et Kors til hans Minde. Paa dette læstes i gamle Dage den Inscription: „In memoriam divi Andreæ, quiescentis Joppæ et heic loci expergefacti.“ For Tiden er der ingen Inscription, men et Trækors er endnu vedligeholdt paa Høien. Han skal have været gavmild og gjeftfri

imod Fattige, hvilket han saa meget lettere kunde, som Alt, hvad han bortgav, efter Sagnet, igjen kom tilbage til ham. (I Grunden blot en noget vel katholsk Variation af den Sandhed, at Almisser, givne i Guds Navn, ei forarme). I blandt hans Mirakler anføres, at han gjorde en Blind seende og en Krøbling gaaende, og at han, naar han paa aaben Mark vilde bede, tog Hatten af og hængte den paa en Soelstraale etc. Efter Suhm, 9, 77, skulde han være begravet i Antvorskou Kirke, og en Vigsteen der have ligget over ham; men andensteds, 8, 615, betvivles det (af Kall) og det med saa meget mere Føie, som Hellig Anders var Præst i Slagelse, og som der i St. Peders Kirke har været flere Mindesmærker om ham. Det Træbillede, som endnu ved denne Kirkes sidste Reparation blev fundet i Kirken og opsat i Muren indvendig i Korsbygningen paa Kirkens søndre Side, er rimeligviis det af Pontoppidan og Suhm omhandlede Hellig Anders's Billede. Det skal have holdt en Kalk i Haanden. Denne er der nu ikke; men den høire Haand er afbildet lukket saaledes som naar man holder en Gjenstand lodret i Haanden, og igjennem Haanden gaaer et lodret Hul af omtrent $\frac{1}{2}$ Tomme i Diameter, hvorigjennem en Cylinder efter alle Kjendemærker har gaaet, for at sammenholde Bægeret og dets Fod. I Hovedet af dette Billede blev der, da det ved Kirkens sidste Reparation blev trukket frem af Støvet, funden en Mynt

fra Kong Christian den Andens Tid *) Huitfeldt ¹⁾ mener, at hans Reiser fra Tøppe til Slagelse og underveis til St. Jacob i Compostella og St. Oluf i Trondhjem, maae have været i Tanker, og — som han udtrykker sig — „ikke væsentlig;“ og paa den Maade maa man tilstaae, at de vel kunne være troværdige. Messenius ²⁾ er her noget mere lettroende end Huitfeldt; thi efter at han har fortalt, hvorlunde Hellig Anders, som ei vilde drage fra Tøppe, forinden han havde bivaanet Bønnen, blev forladt af sine Rejsefæller, som afsleilede imedens han i Kirken forrettede sin Andagt, samt hvorlunde han derpaa sov ind paa Stedet og vaagnede i Danmark længe før hans Rejsekammerater vare hjemkomne, slutter han saaledes: „Qvod paradoxum arbitraret, nisi S. Anastatius in vita B. Antonii persimile de quodam Hermogene narraret exemplum.“ Messenius synes her at antage, at naar en vidunderlig og paradox Fortælling finder et Sidesykke af nogen Autoritet, kan dens Urimelighed bortfalde.

Slagelse har i Nærheden havt en udmærket og klassisk Prydelse i Klosteret, senere Slottet, Antvorskov. Dette Klosters Beliggenhed paa

*) Mundtlig Meddelelse af Hr. Pastor, Ridder Bastholm.

¹⁾ 1, 174.

²⁾ Scand. illustr. 2, 20.

en høi Banke ved Siden af en Dal, omgiven af Skove og Søer, maa have bidraget med til at gjøre det høitideligt og ærværdigt. Nutiden og Eftertiden maa nøies med at beskue det i de faa Billeder, som endnu deraf kunne være tilbage, f. Ex. hos Thura, Pontoppidan o. a. St. Endnu lader dets Bygningsmaade i dets Velmagtsperiode sig for en Deel slutte af en liden endnu tilbageværende Levning af den ene Fløi, hvor der ere massive Mure, suffisant Tømmerværk, og en hvelvet Kjelder med en fortræffelig Bue. Ved at oprykke Banken have Gierne Tid efter anden under Jordens Overflade fundet flere svære Mure og faste Hvelvinger i forskjellige Retninger; men til betydelige Dydagelser har det Fundne, saa vidt mig er bekjendt, ei kunnet lede. Den af saa Mange omtalte underjordiske Gang, der skal have naaet til Sorøe, er ikke funden, men der ere paa flere Steder i Jorden fundne nedadgaaende murede Trappetrin, hvis fortsatte Undersøgelse vel vilde vorde for byrdefuld, uden dog at lede til noget lønnende Resultat.

Om Oprindelsen til Navnet Antvorskou have's forskjellige Gisninger, af hvilke den, at det skulde være Anderskou, efter Hellig Anders, nok er den mindst sandsynlige, eftersom Klosterets Navn i de ældste Diplomer slet ikke bærer Spor af denne Derivation. Hos Langebeck¹⁾ hedder det: „*and est contra, wortb forte idem ac*

(¹ T. VII. 596 not. 817.

wore, ore et scogh est sylva, significat ergo sylvam e regione locorum petrosorum.“ Pontoppidan¹⁾ har endnu et Par andre Gisninger, nemlig: Skovens Overantvordelse eller Overlevering af de ældre Eiere, eller og, at Munkene, som eiede denne og Sorø Skov, skulde have kaldet denne vor anden Skov eller anden vor Skov, efter det gamle Vers: Sora decora quidem, melior tamen altera sylva. At denne Forklaring er meer end tvungen, behøver neppe at anmærkes. Daugaard²⁾ siger: Om Navnets Derivering kan man vel sikkerst sige: non liqvet; thi ingen af de forsøgte, nemlig, at overantvorde, eller af Hellig Anders, eller at Munkene i Sorø skulde have eiet dette Sted, og kaldt det: anden vor Skov, synes fyldestgjørende at forklare det. Suhm er ei utilbøielig til at antage, at St. Hans Dal har været Klosters ældste Navn³⁾; og i saa Fald har Situationen her bidraget til Navnets Dannelselse. Tager man nu det gamle Ordsprog: Som man raaer i Skoven, faaer man Svar — lidt til Hjælp, saa synes det rimeligt, at der i Dalen under Slotsbanken kan have været Steder, hvorhen der fra de omliggende skovbevorede Banker faldt stærkt Echo, og at Stedet deraf har faaet det se-

¹⁾ D. Utl. 3, 24.

²⁾ Daugaard, om de danske Klosters i Middelalderen, S. 274.

³⁾ 7, 426.

ner og almindelige Navn, paa hvilket man i gamle Papirer har adskillige Variationer ¹⁾).

Om Liden, da dette Kloster er stiftet, ere Beretningerne ikke overensstemmende. Efter Pontoppidan ²⁾ er det stiftet 1177 af Kong Waldemard den Første. Suhm, som citerer denne Angivelse hos Pontoppidan, modsiges den ikke, men anmærker, at Petrus Olai og Bartholin antager, at det er stiftet nogle Aar tidligere. Biskop Absalon havde virksom Deel i dets Oprettelse, og det skal være indviet to Dage efter Vedert Fiskers Dag, altsaa sidst i Februarii, til Hre for Treenigheden, Somfru Maria, St. Clemens og St. Hans den Døber ³⁾. Efter Hofmann skulde det først være stiftet af Waldemard den Anden, hvilket Suhm aldeles modsiges.

At Antvorskou Kloster, som af Kong Waldemard den Første blev stiftet af hans eget Arvegods ⁴⁾, snart, eller maaskee endog strax efter sin Oprettelse er gaaen over i Johanniter riddersnes Bærg, er ved flere Diplomer oplyst; men at Klosteret af Kongen med alle dets Herligheder, saaledes som det oprindeligen var udstyret og funderet, ligefrem skulde være stjenket Johanniterordenen, dette synes deels at maatte have været en noget for stor Gævmildhed, i Be-

¹⁾ Daug. 1. c. og Hofmann 8, 111.

²⁾ D. Atl. 3, 24.

³⁾ Suhm 7, 504.

⁴⁾ Daug. S. 273.

fragtning af de øvrige til Landets Liv og Rølig-
 hed fornødne Anstalter, som fra Kongens Side vare
 at søie, deels leder et Sted i liber census
 Daniæ¹⁾ til den Formening, at Kongen har faaet
 noget Bederlag for Antvorskou, i det det hedder:
 „Tornburgh cum Halsebye et Bræcnæs, quod
 datum est pro Andworhscogh“, med mindre der
 ved dette datum est blot skal forstaaes et Mage-
 læg imellem Kronens og Kongens Eiendom, hvis
 ellers en saadan Distinction i de Tider er at gjøre.
 Suhms Klage²⁾, at fast alle Klosterets Docu-
 menter, endog indtil Afskrifter, ere bortkomne, saa
 at man ei med Visshed kan udfinde dets Stiftel-
 sesaar, lader sig her gjentage med det Tillæg, at
 det vil være vanskeligt nøie at udfinde, hvorledes
 og af hvem alle dets Fonds og Indtægter Tid ef-
 ter anden ere oprettede. — At der imidlertid paa
 Klosteret maa have hvilet visse Servituter til Kro-
 nen allerede før Reformationen, er klart af mange
 deels almindelige, deels specielle Anordninger, saa-
 som, om at stille Heste til Kongens Tjeneste, om
 hvor mange Sagthunde Klosteret maatte holde, o. s. v.
 Overalt vare Klosterenes Privilegier og Friheder fra
 Kongernes Side i Middelalderen blotte Benaad-
 ninger, som Kongerne ved deres Haandfæstninger
 eller andre Diplomer gave; og Skøndt man vel
 maa indrømme, at det, efter hine Tiders Begre-
 ber om Klosterenes Hellighed, kan have været be-

¹⁾ Langeb. 7, 530.

²⁾ 7, 504.

tænkeligt for Kongerne, at holde deslige Benaadninger tilbage, og skjøndt Klostrenes mægtige Forsatte, med Paver og Erkebisper i Spidsen, ei forsømte at fægte for, at disse Benaadninger maatte ansees for Rettigheder: saa findes det dog, at Kongerne kunde lade sig saadanne Benaadninger betale, og deri gjøre visse Indskrænkninger ¹⁾ ja endog udskrive temmelig positive Contributioner ²⁾

Til de af Daugaard P. 274 anførte og omhandlede Diplomer og Brevskaber, henhørende til Antvorskou Klosters Historie, kan endnu tillægges et Skjøde ³⁾ af 22de Januar 1241, som i den Arnemagnæiske Samling er aftrykt in extenso, med Overskrift, saaledes lydende: „Othonis, Ducis de Brunswik litteræ, qveis domui Beati Johannis Baptistæ in Andwortschov vil-lam Ramsöe cum stagno ejusdem nominis et duobus molendinis, censum !VII orarum in Bothorp et unius marchæ in Gammelruth, unusqve oræ in Salohön, pro CCCXX marchis argenti puri vendit.“ Ogsaa dette Document viser Kongens Myndighed og Formynderskab over Klosteret, i det Sælgeren ei allene beraaber sig paa Kong Eriks og hans Brødres Samtykke og Billie, men og lader Documentet forsyne med Kongens og hans Brødres Segl.

Johanniterne, eller, som de ogsaa kaldtes, Hospitalsbrødre og St. Johannis

¹⁾ Daug. 52.

²⁾ Samme 278.

³⁾ Diplomatar. Arna-Magn. T. 1, 133.

Hierosolymitani Orden, vare inddeelte i 3 Classer, Ridderne, som vare adelige og bare Baaben til Troens Forsvar og Pilegrimes Beskyttelse, Præster, som skulde forrette Gudstjenesten i Klosterkirkerne, og tjenende Brødre, som ikke vare af Adels, men dog bestemte til Krig. Ordensreglen er fastsat af Raimond de Puy, og stadfæstet af Pave Calixtus den anden 1120. Ordensdragten var sort med et hvidt ottekantet Kors paa venstre Side af Brystet. Baaben et Guld Ordens Kors i rødt Feldt. Foruden Antvorskou havde Johanniterne i Danmark St. Hans Kloster i Odense, Dueholm paa Morsøe og et i hver af Byerne Lund, Viborg, Horsens og Ribe. Af disse var Antvorskou det fornemste og Hovedet for alle Johanniterklostere i Danmark, Norge og Sverrig. Hvert Kloster bestyredes af en Prior, men alle stode de under Ordens Stormester paa Rhodus. — Johanniternes egentlige Niemed, at pleie Pilegrime og andre lidende Christne i Palæstina, kunde Brødrene hertilands ikke umiddelbart opfylde; deres Kald synes altsaa at have været, at samle Penge til Ordens Understøttelse, hvilket Hverv de ei altid have iagttaget. Thi i Aaret 1347 har Ordensmesteren fra Rhodus ladet udgaae Erindring til alle Priorerne i de nordiske Riger, om at svare deres Afgift, og i Aaret 1463 blev der atter fra Stormesterens Side flaget over, at der vare saa mange Brødre i Klosterne, saa at Udbyttet til Rhodus blev formindsket; hvorfor det blev paalagt, at der ei maatte være

flere Munke end Gudstjenesten forbrede, og fort derpaa blev befaleet, at der i hvert Kloster skulde indrettes et Fængsel til Straf for de dovne Brødre, for at betage dem Lysten til at blive i Klosteret.

Om der have været Riddere af denne Orden i Danmark, er ei ganske oplyst. Suhm antager det, men Münter nægter det¹⁾. Daugaard holder til Suhms Mening, i det mindste hvad Antvorskou angaaer, og citerer et Diplom, som, efter hans Skjønne, synes at stadfæste den. Diplomet, om hvilket Suhm handler²⁾, er af Aaret 1311, men det lader endnu, saa vidt jeg kan skjønne, Sagen i Mørke, skjøndt deraf meget rigtig fremgaaer, hvad Daugaard bemærker, at der i Antvorskou har været en Corporation foruden Præsterne. Meget mere synes den Omstændighed, at Prioren, som allerede tidligt kaldes Johanniternes Prior i Dacia, Norge, og Sverrige, var Medlem af Kongens Raad, jevnlig om Kongens Person og brugt ved mange vigtige Leiligheder, at tale for, at Prioren selv har været Ridder, og at hans Anseelse følgerigen tildeels har hidrørt fra hans Stilling, og ei blot fra hans personlige Duelighed³⁾.

At Antvorskou Kloster isøvrigt ligesom andre Kloostere i Middelalderen, har maattet give

¹⁾ Münters Reform. Hist. 1, 109.

²⁾ 11, 670—671.

³⁾ Daug. 277 og flere Steder af Suhm 10 og 11.

Reisende Herberge, og især yde Udelige frit Natteleie og Forspand, derom kan saa meget mindre tvivles, som den første Lehnsmand paa Antvorskou efter Reformationen, Peder Keetz, 1580 blev forpligtet til, som hidtil, at yde Reisende af Udelen disse Præstationer, naar de ville nøies med daglig Kost og dansk M. Det er sandsynligt, at disse Byrder i de ældre Tider kunne have været trykkende, og at de i Forening med Klosters Bidsrag efter Ordensreglerne, med Fleertalligheden af Brødre, maaskee og stundom med mindre god Huusholdning, til enkelte Tider kunne have bragt Klosterets oeconomiske Anliggender i Ulave. Saaledes var Klosteret 1311, da det nysnævnte Diplom, som egentligen er et Skjøde, blev til, geraadet i Gjæld; og 1327 maatte Prioeren klage over, at Brødrene af Armod gif med forrevne Klæder.

Af Navnet Hospitaliter fremgaaer ei utvetydigt, at Johanniterklosterne for saa vidt have fulgt deres Ordensregel, at de have indrettet Hospitaler til Syges Pleie; og at der ved Antvorskou Kloster har været et saadant Hospital, er klart af Kong Frederik den Andens Fundats for Slagelse Hospital og Skole, hvilken herefter paa sit Sted nærmere skal berøres. Om der med Klosteret har været forbunden nogen egentlig Skole, er derimod ikke saa klart af denne Fundats, som Rector Rhud i et trykt Program af 1771 har meent at finde det. Meget mere maa man af Sagens egen Natur uforgribeligen kunne slutte, at

der ved alle Klosters have været Underviisningsanstalter for dem, som til de gudstjenstlige Klosterforretninger skulde opdrages; thi paa anden Maade var den i saa Henseende fornødne Underviisning ikke at erholde, og ligesaa lidet den foreløbige Forberedelse for dem, som siden søgte at uddanne sig udenlands. D a u g a a r d antager som utvivlsomt, at der ved alle Klosters i Middelalderen have været Skoler for Novitier, og skjøndt dette sikkert og maa have været Tilfældet ved Antvorskou, saa findes der dog, saa vidt mig er bekjendt, hverken noget offentligt Document, eller nogen speciel Underretning, der for dette Kloster kan oplyse en saadan Indretnings Oprindelse eller Forfatning.

Smedens Magister Eskild var Prior for Antvorskou, kom Hans Tausen ind i Klosteret, og gjorde sig snart ved sine Talenter og sin Flid elsket af sine Foresatte. I Aaret 1518 blev han af Prioren forsynet med Penge til en Udenlandsreise, paa hvilken det dog var ham forbudt at komme til Wittenberg. Dette Forbud overtraad han, og tilbragte et heelt Aar i E u t h e r s og M e l a n c t h o n s Skole. I Aaret 1521 kom han igjen tilbage i Klosteret, og skjulte sine reformatoriske Grundsætninger saa vel, at Ingen fattede Tvivl om hans catholske Rettroenhed, førend han i Aaret 1524 i en Prædiken røbede sig, og blev af Eskild forvist til S o h a n n i t e r h u s e t i B i b o r g, for der at holdes under Opsigt, hvilket dog kun lidet frugtede.

Antvorskou har vist, ligesom de andre større Kloostere, udøvet sin egen Jurisdiction over sine underhavende Klosterlemmer og Kloostertjenere, Forpagtere (Brydier) og Bønder; og hvor fort man i de Tider, endog hvor Parterne ikke vare hinanden underordnede, kunde gjøre en Proces, oplyser iblandt Andet den i en af Kæmpeviserne besungne Historie, da Lehnsmanden Dlaf Pant paa Corsøerhuus med 9 Svende besøgte Bonden Mads Buurmand i Gjerløv, og udsøvede Voldsomheder imod ham; i hvilken Forlegenhed Bonden tyer til sit Herskab, Prioren paa Antvorskou, som strax med bevæbnede Folk følger Bonden hjem, og sælger alle de urolige Gjester.

Om Klosterets allerældste Bygning har jeg egentlig Intet kunnet finde. Det synes endog at været blevet ganske ombygget i Aaret 1462 eller 1472, efter en Inscription, som skal have været anbragt paa en Muur, og citeres baade af Suhm¹⁾ og Daugaard²⁾, dog med et Par Variationer, saaledes lydende: „In nomine Domini Amen! Anno ejusdem Domini MCCCCLXX secundo (Daugaard, MCCCCLXII.) ædificata est ista arx (Resenius og Daugaard, domus) in gloriam et laudem Sancte Trinitatis, Beate Marie & Beati Johannis Baptistæ, imperante serenissimo principe Christierno Dei gratia Rege Dacie

¹⁾ 7, 504

²⁾ 277.

per venerabilem priorem Jacobum Martini.“

Uf Ordet *arx*, hvis Bæfemaaden ellers er rigtig, flutter Suhm, at Inscriptionen først maa være opfat efter Reformationen. Denne Slutning er, som det synes, noget fin, da Forfatteren af Inscriptionen vel kan have tilladt sig Bencævnelsen *arx*, i Betragtning af den Unseelighed, den nye Bygning kan have havt fremfor den gamle, og desuden maaskee med Hensyn paa, at Klosteret var Bolig for ridderlige Mænd. Ei at tale om, at man sandsynligviis efter Reformationen vilde have taget i Betænkning, at forevige Indvielsen af et Slot til Helgene.

I alt Fald tør Inscriptionen upaatvivleligen ansees som et paalideligt Vidnesbyrd om, at Klostersets Bygninger omtrent til den ansførte Tid, og under den nævnte Prior af Nytt ere opførte; og vist er det, at saa vel den af Bygningen tilbageværende Levning, som de af Klosteret i det Hele havende Ufbildninger, siensynligen vidne om en langt nyere Bygningsart, end den, som ved Klostersets første Anlæggelse kan ansees at have været almindelig. Den saakaldte Munkoport i Sorøe, f. E. bærer Præg af en ganske anden Velde. Det bliver derfor endog tvivlsomt, om Noget mere end Kirken egentligen er blevet tilbage af Bygningen fra 1462 eller 1472, eller om ikke alt det Øvrige er ombygget i Slutningen af det 16de Aarhundrede, da Kong Frederik den Anden forandrede Klosteret til et Slot. Dette Sidste er i

det Mindste Daugaards Mening¹⁾). Derfor
 de af Hofmann²⁾ angivne Aarstal for Prior
 Jacobi Martini Død, nemlig 1470, og for
 Johannis Jani Død, nemlig 1467, ere rigtige,
 saa har Jacobus Martini enten ikke været
 Prior, da den nye Klosterbygning opførtes, hvis
 man nemlig antager Aaret 1462, eller og han ikke
 har oplevet dens Fuldførelse, hvis man antager
 1472. Men da Bygningen rimeligviis maa have
 medtaget flere Aar, kan den være begyndt 1462 un-
 der Johannes Jani og fortsat, om ei fuldført,
 under Jacobus Martini. At denne Kloster-
 bygning fra 15de Aarhundrede maa have været ansee-
 lig, lader sig deels af Klosterets egen Anseelse slut-
 te, deels afgang dets gamle Kirke, som ved Ombyg-
 ningen i Aaret 1585 blev uforandret, herom et ei
 usikkert Vidnesbyrd. I denne Kirke vare adskillige
 anseelige Mænds Viig begravne, saasom Erkebisp
 Peder af Lund † 1228³⁾, desuden Mange af
 Familierne Bilde, Kud, Tidemann, Lunge,
 o. fl.⁴⁾. Af disse ere Mange blevne begravne
 allerede i den ældste Klosterkirke, fra hvilken en
 Deel af de i Slotsbanken deels fundne deels vist
 nok endnu forborgne Hvælvinger upaatvivleligen
 forskrive sig.

Den sidste egentlig catholske Prior i Ant-
 vorskou Kloster var den forhen omtalte Mag.

¹⁾ 280.

²⁾ Suppl. til D. Atlas, 6, 295.

³⁾ Suhm 9, 571.

⁴⁾ Hofm. l. c.

Esild, som først yndede og understøttede, men siden hadede og forviste Hans Tausen. Esild døde 1538, og de følgende af Klosterets Forstandere bleve endnu en Tid lang kaldte Prierer. Nogle af disse skulde endog have befordret Reformationen, og 1546 blev paa Antvorskou holdt et Nationalsynode angaaende Kirkeordinantsen¹⁾. Men efterhaanden blev Prioren kun at ansee som Kongens Forvalter over Klosteret og dets Gods, hvoraf han skulde yde visse Præstationer. Saaledes befaler Kong Frederik den Anden, 1577, Prioren Bartholdus (Berthel Sørensen) at han skal af $2\frac{1}{2}$ Læst Malt lade brygge Kongen til Bedste 20 Læst Ml, og dertil lade kjøbe gode Mltonder og Humle, tagende til hver 8 Tønder Ml et Pund Malt og 4 Skjepper Humle, og besørge Kongen det tilskiffet til Midfaste Søndag. Ligeledes skal han levere Eiler Grubbe, „Vor Mand og Raad“ 5 Læster Malt, Eiler Kraft $1\frac{1}{2}$ Læst Malt og Borgemeester og Raadmænd i Skjelskjør ligesaa meget, som de skulde lade brygge Ml af. Endeligen skal han strax sende til Kjøbenhavn hvis Brød og Gryn, han tilforn han har faaet Skrivelse om i Forraad at skulde bestille og lade bage²⁾.

I Maret 1580 gif Klosteret aldeles over i Kongens Bærge, og blev tilligemed Sorø Kloster forlehnet Peder Keez. Af det forhenværende Convent vare da, foruden Prioren, Hr. Jesper, kun tre

¹⁾ Nyerup, Lat. Skol. Hist. S. 13.

²⁾ Daug. 279.

Brødre tilbage. Disse fire Skulde underholdes til deres Død, og desuden skulde der underholdes 12 Skoledisciple. Kort efter tog Kongen selv Klosteret i Besiddelse, lod det ombygge og indrette til et Slot, 1585, og forbød under Straf af en feed Dre (Hofmann siger: en Fierding Dre) Noget herefter at kalde det Kloster¹⁾. Kong Frederik den Anden residerede ofte paa Antvorskou for den skønne Beliggenheds og for Jagtens Skyld. Han døde paa Antvorskou 1588. Kong Christian den 4de opholdt sig undertiden her, men siden blev Slottet Bolig for Amtmændene, og 1720 blev det for en Deel indrettet til Qvarteer for Ryttere.

Fra 1580 til 1720 stod Kirken øde og ubrugt, men 1720 lod Kong Frederik den Fjerde den istandsætte, og fra 1722 begyndte igjen Gudstjeneste at holdes i Kirken. Hofmann²⁾ hjemler denne Beretning med en Tavle, som skal have været anbragt over Kirkedøren; men Pontoppidan maa have betjent sig af andre Beretninger, i det han fortæller, at Kirken indtil 1722 kun havde staaet tilluft i 35 Aar. Efter 1722 var Sognepræsten til St. Peders Kirke i Slagelse tillige Slotspræst; men om han og har været det i den tidligere Periode, i hvilken Kirken, efter Pontoppidans Beretning, skal have været benyttet til Gudstjeneste efter Reformationen, veed jeg ikke:

¹⁾ D. Afl. 3, 25.

²⁾ Fund. 8, 111.

men at Gudstjenesten i Kong Frederik den Andens og Kong Christian den Fjerdes Tid skulde have vært nedlagt ved Slottet, er i det mindste ikke sandsynligt.

Kirkespiret var indtil 1759 saa høit, at det kunde sees til Nyborg, og tjente til Sømærke; men i bemeldte Aar blev det, som brøstfældigt og faldefærdigt, nedtaget, og Taarnet dækket med Tag. I Aaret 1774 afhændede Kongen Slottet, og dets første private Eier var Finantsraad Koes, som lod den gamle skønne Kirke nedbryde, der udgjorde den fjerde Fløi af Bygningen, og hvorved de mange gamle Monumenter iblandt Andet ere gangne forlorne ¹⁾

I Marmora Danica og Thuras Vitruvius findes en Deel af Inscriptionerne og en Optegnelse paa de fornemste der Begravne

Den nuværende Eier, som har opryddet og jevnet betydeligt paa Slotsbanken, — den eneste Fremgangsmaade, ved hvilken Banken kunde gøres skikket til ny Beplantning og Bebyggelse, saafremt Saadant, formedelt dens historiske Mærkværdighed og dens endnu skønne Beliggenhed, engang maatte vederfares den, — har i en muret Gang fundet nogle henfastede Liigkiste-Halter og enkelte Liigkiste-Deformationer, nemlig et Dødningshoved af Malm, omtrent en Tomme i Diameter, anbragt paa korsviis liggende Been, og et Crucifix, ligeledes af Malm, 6 a 7 Tommer langt; des-

¹⁾ Suhm, 7. 504.

uden trende Plader, hvis Inscriptioner han venstabeligen har tilladt mig at affrive. Disse, som kun angaae nogle af de senere i Antvorskou Kirke Begravne, ere følgende:

- 1) En feldtformig tynd Kobberplade af 10 og 12 Tommers Diameter, med beskadiget Forsølving. Inscriptionen, hvis Orthographie jeg ikke har forandret, lyder saaledes:

Alhier Ruhet Der Weyland Wohlgeborne
Und Gros-Manhafte Obrister Herr Egidius
Christoph

Von Lützw Welcher Anno 1630 Den 13 December

Zur Hulseburg in diese Welt Geboren —
Sein Seel, Herr

Vater ist Gewesen Der Weylandt Wohlgeborne
Und Gros-Manhafte Obrister Herr Joachim
Von Lützw

Seine Seel. Frau Mutter Die Wohlgeborne Frau
Anna

Bluhmen Und der Allerhöchste Gott Verleyhe
Dem

Hochsel. Corper in Der Erden eine sanffte
Ruhe

Und am Jüngsten Tage eine Sel. Aufferstehung Zum

Ewigen Freuden-Leben.

So Ruhet Libster Mann Numehr in Süssen
Freuden —

Weil ihr verlassen hier angst Qvaal und bit-
ter Leyden —

Für Jesus Denn Ihr habt Von Jugend auff
Geliebett

In Groosser Krijs Gefahr und Was auch Sonts
Betrübet

Wnd itz ins Himmels Reich Euch wie ein
Sieger Schmücken

Und Mitt Dem Himmel Brodt Recht Seelig
Satt Erquicken

Was Kugel Kraut und Schwerdt. Was Krygs-
Habidt Noch List

Ahn Euch nicht Raben ¹⁾ Kunt Gott voorbe-
halten ist

In Euwers Konigs Stadt Wer Sagt Das ihr ge-
storben

Der Kent das Leben Nicht das Euch der Todt
erworben *

Mein WüncH Soll dieses Sein mein halber
hertsen Theyl

Das ich bald bey Euch Komm in aller See-
len heil *

ist Ao. 1678 Den 23 Augusty in Copenhagen sehlig
gestorben Seines Alters is er gewesen

48 Jahr.

2) En oval convex Kobberplade, hvorpaa Spor
af Forgylbning ere kjendelige, omtrent 5 og 7
Tommer i Diameter, med Indskrift:

Otto von Lützow 1684.

¹⁾ Formodentligen Rauben.

- 3) En ovalformig Robbertable med næsten af-
falden Forsølving, 7 og 10 Tommer i Dia-
meter, med Indskrift:

Hic situm est Corpus pie defuncti

Generosi et Strenui maxime Viri

DN. GEORGII HARTWIG IDE WACKERBART

Antiquissima in Megapoli Prosapia oriundi

Tribuni Militum Equitatis quondam fortissimi

et tandem Tribuni locum tenentis

Custodiæ Militaris Equestris Regiæ

Cujus vitæ DEVS et Dies VIII Mensis Aprilis

Anni MDCC

finem imposuit desideratissimum

et beatissimum

Postquam variis Calamitatibus pressus

Miseriarum hanc Vallem obambulasset

Annos natus XLIII.

Reqviescat in Pace.

Af de ved Kirkens Nedbrydelse erholdte Muur-
steen skal en Deel være anvendt til Opførelse af
Hovedbygningen paa Gaarden Falkenstein, som
før under Navn af Debringe hørte med under
Antvorskou's Besiddelser.

I Holberg's Geographie angives Antvors-
kou's Hovedgaardstørrelse til 207 Tdr. 6 Skpr. 3
Fdkr., Skovskjold 15 Tdr. 6 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb.,
hvortil der, efter mundtlig Beretning af Folk, som
have kjendt Eiendommen samlet, skal have været
et Areal af 1500 Tdr. Land Uger og Eng, og i
det Hele med Skov og Dverdrev, omtrent 2500

Edr. Land. Godsjet skal have bestaaet af 120 hoved-
 riegljørende Bønder, foruden en stor Deel Huus-
 mænd. Under Grev von der Rath som Eier skal
 Begyndelsen være gjort til Godsjets Opløsning, i
 det at nogle Bønder fik Eiendom, Andre Arvefæste.
 De betydelige Hovedgaardsjorder ere senere ind-
 deelte i Parceller og bebyggede. Disse besiddes nu
 af forskjellige Eiere. Paa Parcellen I d a s g a a r d s
 Mark skal have ligget en Bondeby ved Navn
 Gjeffelund, bestaaende af 7 eller 9 Gaarde,
 som i en af de svenske Krige skal være bleven øde-
 lagt. Ved at grave en Wanding har den nuvæ-
 rende Eier fundet Spor af de gamle Bygnings-
 pladser. Etatsraad, nu Geheimeconferentsraad,
 Bruun gjorde, imedens han eiede Antvorskov,
 betydelige Beføstninger paa Slottets Bedligehol-
 delse og paa dets og Terrainets Forskjønnelse; men
 efter denne Tid er Slottet selv gradviis gaaet den
 Forfatning imøde, i hvilken Stedet nu tilhvisker
 den Forbigaaende et traurigt: „Fuit!“

Til Slottets sidste Levning hører nu egentli-
 gen ei meget mere, end den Banke, paa hvilken det
 fordem hævede sig over Trætoppene; en stor Deel
 af Skovene er ikke mere, og de mange Søer, som
 maae have givet Situationen de herligste Varia-
 tioner, saasom: Nysø, Rørsø, Halsø, Grønsø,
 Klaresø, Tresøerne, Høsfelsø, Svinesøerne, og
 maaskee flere, ere for længe siden udtørrede. Paa
 den anden Side lader det sig ikke nægte, at hvad
 Egnen har tabt i naturlig Skjønhed og Afveerling,
 har den igjen vundet i Frugtbarhed, og hvor Skov

og Søe forhen kappedes om at forhøje Terrainets
 Ynde, der gives nu Arbeide for mange Hænder,
 og avles Brød for mange Munde.

Jordebog over Slottet med dets Tilliggende,
 imedens det var samlet, har jeg ikke seet; men i
 Schlegels Sammlung zur dänischen Geschichte
 etc. 1 B. S. 3 o. f., findes en Beregning af 24de
 Decbr. 1602 over Rigets Indtægt og Udgiwt, hvil-
 ken — som Schlegel beretter — Kønig Chri-
 stian IV. zum eigenen Gebrauche gehabt, und
 in der Absicht von seinem Rentmeister verfertigen
 lassen, um auf einen Blick den Zustand seiner Staa-
 ten zu übersehen. Denne Beregning lyder ¹⁾ saa-
 ledes:

Understof:

Jordebogen renter aarligen	. Daler	13706½.
Stigtens Indkomst	. . .	— 106

Indtægt Daler 13812½.

Udgift.

Lehnsmanden Ebbe Munk ha- ver paa sig, sine Svenne og Folk	Daler	500
Haver Lehnsmanden Foder og Maal paa 4 Gerustheste og 2 Vognheste, beregnet for	—	156
Slotsfolkene's aarlige Løn og Befoldning beløber . .	—	520

Lateris Da'er 1176.

¹⁾ 1B. S. 37, 38.

Transport Daler 1176.

Udspisningen beløber paa Lehnsmændens og Slottens daglige Folk	—	2503.	
Stem til Slottens Bønder og Tjenere, som arbeide paa Slottet	—	113.	
Gives til aarlig Genant af Slottet til Hospitalet og Andre	—	1210.	1 Ort.
Gives fattige Folk for Vorten og nogle Skolebørn i Slagelse Ombrages med dennem, som have K. M. Frihedsbreve og ellers med Herredsfog- der og Skrivere	—	45.	$\frac{1}{2}$ Ort.
Ombrages aarligen Landgil- den af Seebygaard, som i Jordbogen er til Indtægt, thi K. M. selv lader bru- ge Vølen, og ellers i andre adskillige Maader afkortes	—	146 $\frac{1}{2}$.	
Udføringen paa Slottens og Fogdens Heste beløber	—	30 $\frac{1}{2}$.	
Omkostningen, som aarligen opganger paa K. M. Støed og Foder der paa Slottet, kan regnes	—	1670 $\frac{1}{4}$.	$\frac{1}{2}$ Ort.
		<hr/>	
		Udgift Daler	7009 $\frac{1}{2}$.
		<hr/>	
Eaa haver K. M. heraf fri		Daler 6803.	

to Mile nær nogen Kjøbstad, skulde have deres Degne af Skolerne, saa og at, hvor Sædedegne til saadanne Sogne siden Ordinantsen udkom vare blevne beskikkede, skulde disse for deres Livstid beholde deres Embede, imod deraf til Skolen at betale en fjerde eller femte Deel, eftersom de derom med Superintenden kunde enes. Men saasnart saadanne Degneembeder atter bleve ledige, skulde Disciple fra næste Skole dertil beskikkes. Af denne Anordning findes i Skolearchivet en Utskrift, som er læst ved Antvorskou Birkesting d. 2den April 1661. Anordningen selv er communiceret af Biskop Poul Madsen.

Her seer man altsaa den egentlige Oprindelse til de saakaldte Degnepensioner, som endnu udgjøre en Deel af de lærde Skolers Indtægter.

I sit Udkast til en Historie om de latinske Skoler, S. 5, siger Nyerup: „At vise paa hvilken Fod det lærde Skolevæsen blev sat ved Kirkeordinantsen 1557, kan ikke skee bedre, end ved at anføre denne Lovs egne Ord i denne Materie, hvorpaa han citerer Capitlet om Børneskoler, og senere S. 13 Synodaldecretet af Antvorskou 1546 i Paladii formula visitationis provincialis, udgiven 1555; hvilke Lovbestemmelser jeg her, da den andensteds findes, maa forbigaae.

Skolens egentlige Historie vil altsaa begynde fra 24de October 1585, paa hvilken Dag Kong Frederik den Anden paa Antvorskou Slot ved et kongeligt Gavebrev funderede Skolen i Forbindelse med Slagelse Hospital.

Hvor Originalen af denne vigtige Fundats, som skal have været nitid affkreven paa Pergament, er at finde, veed jeg ikke. I en Specification af 11te September 1744 over Skolens Documenter, findes derom følgende Nota: „Kong Friderich den 2dens Foundation angaaende Slagelse Hospital, dat. Antvorscov den 24de Octobris 1585, er i gjemme hos Hr. Borgemeester og Hospitalsforstandere Seigr. Wohnsen, som om dens indhold og forandring giver forklaring.“ I Slagelse Hospitals Archiv gjemmes en Affskrift deraf, og i Skolens Archiv tvende, hver med denne Paategning: „Læst paa Antvorskov-Birche-Ting den 24de Augusti 1680, saa vidt Brorup Kongetiende er angaaende.“

I 8de Tome af Hofmanns Samling af Fundatser findes alle til hans Tid bestaaende offentlige og private Fundatser og Gavebreve, Skolen vedkommende, Ord til andet indrykkede, men den oprindelige Fundats er udeladt, fordi den nyere af 1751 havde afløst den; og da hiin gamle mærkelige Fundats, saa vidt mig er bekjendt, kun er bleven aftrykt i tvende af Rector Rhud for omtrent 60 Aar siden udgivne Programmer, af hvilke neppe mange Exemplarer ere tilovers, vil det vel ei findes overflødigt, at man i disse Blade fornyer Erindringen om denne gamle Kongelige Foranstaltning, ved her at meddele det Bæsentligste af Fundatsen, hvilket lyder saaledes:

„Vii Friderich Thend Unden med Gudg
 „Raade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis

„Konning, Hertug wdi Sleswig, Holsten, Stor-
 „marn och Dyttmerken, Gressue wdi Olden-
 „borg och Delmenhorst, giøre alle witterligt:
 „At effthersom wdi fremfarene Konningers her
 „wdi wortt Riige Danmark theris Thit haf-
 „fuer werit stiftit och funderit ett Closter och
 „Hospitall her wdi Anduorskouff, saa och ett
 „andet Hospitall wdi wor Riøpstedt Slangelse,
 „huorthill haffuer werit laugit och igiffuit at-
 „skilligt Tordeguodts och anden Rente och Ind-
 „kompst her wdi wort Land Sieland. Och wii
 „nu effther billig Betenkende haffue os til Sin-
 „de førit, att huiß wdi saa Maade thill Gudß
 „Ehre, fattige Menniskers Hielp och Trøst, och
 „thend christne Menighedts Bedste haffuer werit
 „wndt och forordnit, icke christelig tilbørlig og
 „rett och thill thend Ende som thett haffuer
 „werit bethendct er brugt och anvendt, men mere
 „stoer Misbrug ther wdi indfaldit, thi paa thet
 „saadanne fremfarne Konningers och andre christ-
 „ne gott Folkis christelig Forsett therudinden
 „icke skulle were forgiefflig saa och paa thet fat-
 „tige gamble Siuge och wanføre Gudß Lemmer
 „kunde wdi theris Siugdoms och Alderdoms
 „Thid haffue noggen Hielp, Thrøst och Tilflucht,
 „sammeledis paa thet huilcke Persoener som
 „hender wnder Disciplin och lerre att komme
 „wdi Schollen wdi wor Riøpstedt Slangelse,
 „och hielpeløse ere, og dog kand were guod For-
 „hovning om, icke aff Armod skulle nødis the-
 „ris Scholle att offuergiffue, men mue haffue

„noggen Hielp och Fremdracht wdi theris Stu-
 „dering, och wdi saa Maade huis til fornte.
 „Hospitaller tilforn haffuer werit funderit, Wi
 „och nw haffue bethendct therthill att giffue,
 „thill Guds Ehre, Religionens Forfremmelse,
 „fattige Menniskers Hielp och Menighedens
 „Bedste, maa tilbørlig forwendis. Tha haffue
 „wii wdi thend hellige Trefoldigheds Navn, och
 „hannem till Loff, Priis og Ehre, saa och be-
 „melte arme siuge och skrøbelige Mennisker thill
 „Hielp, Thrøst och Husuallese, thisligest och
 „paa thet Ungdommen wdi Guds Frycht, guode
 „Seeder, Verdom och boglige Konster Religio-
 „nen thill Forfremmelse och Forbedring kunde
 „wnderwisfis, ophuchtis och fremdragis, aff en
 „synderlig Gunst och Maade wnde, bevilge och
 „forordne, att forne. thuende Hospitaller, som
 „thill thes werit haffuer her paa Andvorskouff
 „och wdi wor Riøpstedt Slaugelse, skulle met
 „theris Rente, Indkompst og Thilliggelse were
 „och bliffue tilsammen holden wdi Hospitals
 „Hus wdi fornte. wor Riøbstedt Slaugelse,
 „effthersom thet nu allereede ficket er, och skulle
 „effthernte. Gaarde, Guodg, Rente och Ind-
 „kompst, huilcket en Part haffuer werit tilforn
 „ther thilliggendis, en Part och nu aff os ther-
 „thil naadigst giffuit och beuilgit er, herefter
 „were funderit, bliffue och ligge, annammis
 „och oppeberis thill samme Hospitall, som er
 „effterne. Gaarde och Guodg wdi Løffue-Herrit
 „wdi Kielstrup thre Gaarde, paa the tho boer

„Niels Møller och Anders Olsen, giffuer huer
 „aff thennem aarlig xxx §. pendge ij Pundt Rug,
 „ij Pundt Biug, thend thredie Rasmus Peder-
 „sen iboer, giffuer xij §. j Pundt Rug, xxj
 „Skiipper Biug, wdi Bildze then Gaard Pe-
 „der Andersen paaboer, giffuer xxx §. pendge.
 „ij Pundt Rug iij Pundt Biug. Item Ras-
 „mus Chrestensen sammesteds giffuer aff en
 „Haffue iij Skpr. Haffre. Et Gadehuß An-
 „ders Hansen iboer, skyder j Tonne Haff-
 „re. Wdi Hersløff en Gaardt Oluff Pedersen
 „iboer giffuer aarlig iij Pundt Biug. Wdi
 „Oster Stillinge en Gaardt Niels Ingmersen
 „paaboer, giffuer j P. Pendge iij Pundt Rug,
 „ij Pundt Biug, et Lam, en Gaaß. Wdi Slau-
 „gelse Herrit wdi Holbye en Gaardt Mougens
 „Lauridzen iboer, giffuer j Pdt. Biug. Wdi
 „Stude en Gaardt Thyge Sørensen iboer gif-
 „fuer j Pundt Rug i Pdt. Biug. Wdi Thiere-
 „bye en Gaardt Boe Olsen iboer giffuer j Pdt.
 „Rug j Pdt. Biug. Wdi Wemmeløf en Gaardt
 „Jep Røck iboer giffuer xij §. Pendge, et Lam,
 „en Gaaß, ij Høns. Wdi Skousøe en Gaardt
 „Niels Sørensen paaboer, giffuer aarlig ij
 „Pundt Rug ij Pundt Biug. Christen Jensen
 „sammesteds giffuer aarlig viij §. vj Skpr. Rug,
 „viij Skpr. Biug. Wdi Landhgraff en Gaardt
 „Hans Rytter iboer, xij §. et Lam, j Gaaß,
 „ij Høns. Wdi Hyllerup thre Gaarde, Peder
 „Nielsen, Søren Michelsen och Peder Jørgen-
 „sen iboer, giffuer thennum aarlig j Pundt Rug,

„j Pundt Biug, j Lam, j Gaas. Wdi Holm-
 „strup en Gaardt Michel Pedersen iboer, giffuer
 „aarlig j Pundt Rug, j Pundt Biug, aff en
 „sde Tordt giffues et halfft Pundt Rug, j Pundt
 „Biug, aff en Hauffue viij s. Stem af en Tordt
 „wdi Slagstrup Mark naar Bong er giffues ij
 „Pundt Biug. Wdi Lundforlund en Gaardt
 „Peder Nielsen iboer, giffuer j Pundt Rug, j
 „Pundt Biug, j Lamb, j Gaas, ij Høns. End
 „giffuer Hans Andersen 1 Ed. Hauffre. Wdi
 „Gryderup en Gaardt Anders Ibsen iboer, gif-
 „fuer j Pundt Rug, j Pundt Biug, j Lamb, j
 „Gaas, ij Høns. Wdi Brorderup en Gaardt
 „Northen Lauridsen iboer, giffuer 1 Fg. Smør.
 „Wdi Flackebiergs Herrit wdi Flackebierg Bye
 „en Gaardt Peder Schredder iboer, giffuer j
 „Pundt Biug. Wdi Kirkerup en Gaardt Jens
 „Pedersen iboer, skyder iij Fg. Smør, end aff
 „Thestrup 1 Fg. Smør. Wdi Wemmelose en
 „Gaardt Tørgen Nielsen paaboer, giffuer 1
 „Pundt Biug, 1 Ed. Hauffre. Wdi Eydyløff-
 „lille en Gaardt Esbern Nielsen iboer, j Pundt
 „Biug, j Ed. Hauffre. Uff Slagstrup Mark
 „Walbye østre Knollebung Hans Synboe giffuer
 „xvi Skpr. Biug, Christoffer Andersen giffuer
 „xvj Skpr. Biug, Jens Hansen giffuer xvj
 „Skpr. Biug af Mellom-Bong, Oluff Lauridz-
 „sen och Madz Hansen giffue ij Pundt Biug
 „af Lille-Bong, Anders Jude wdi Thrinstrup gif-
 „fuer aff en Holm j Pundt Biug, Jens Ibsen
 „wdi Landzgraff giffuer och aff en Holm xxj

„Skpr. Biug. Aff Ostre Mark aff en Holm
 „som Peder Nielsen och Sofren Olsen, som boe-
 „de wdi Gieckelund, bruge, och gaffue theraff
 „fran Philippi och Jacobi Dag Nar 82 thill
 „sane Narsdag 83 viij Edr. Hauffre. Item
 „Peder Andersen och Oluff Isben wdi Bierebye
 „haffue och fornte. Nar giffuit aff en Holm
 „vj Edr. Hauffre. End giffuis aff Slangelse
 „Bye af Erwe Lycke och suore Bong forst Jens
 „Kimsnider j Pundt Biug, Anders Lauriksen
 „j Pundt Biug, Hans Biørnsen j Pdt. Biug,
 „Madz Guldsmed j Pundt Biug, Madz Jude
 „ij Pundt Biug, Thomas Nielsen vj Skpr.
 „Biug, Niels Suer j Pundt Biug, Herr Mi-
 „chel vj Skpr. Biug, Oluff Rødt j Pundt
 „Biug. Framdellis thenne efftherskr. Jordt-
 „skyldt aff fornte. Slangelse Bye, forst giffuer
 „Herr Jens Vercke ij **H**, Michel Grydstøber ij
 „**H**, Hans Bødicker x s., aff Hans Bødickers
 „haffue iiij s., Jens Pedersen xxiiij s. Herr
 „Jens Vercke xxiiij s., Oluf Rødt xxiiij s.,
 „Peder Pedersen aff et øde-Byggstedt viij s.,
 „Madz Guldsmed viij s., Rasmus Sured viij
 „s., Madz Jude ij **H**, Peder Sjørgensen viij
 „s., Jens Kemsnider aff en Haffue viij s.
 „Laurik Badskier af hans Gaardt iiij **H**, Peder
 „Laug iiij **H**, Birgitte aff thend Haffue ved
 „Priors Gaardt viij s. Thisligeste haffue Wii
 „och thill fornte. Hospitall beuilgett och tillaugt
 „Vor och Cronens Part aff Thienderne aff
 „thisse efftherne. Sogner her wdi Wort Land

„Sielland, hvilke nu effther Vor Forordning
 „thill viffe Personer for viffe tilbørlig Afgift
 „ere bortfeste, som er først her wdi Andwor-
 „skouff Birk aff Bierrebye Sogen, Sludstrup
 „Sogen, af Haffrebierg Sogen, aff Wemmer-
 „løf Sogen, aff Brorup Sogen, aff Sørbye-
 „magle Sogen, aff Norderup Sogen, aff Sol-
 „bierg Sogen, aff Backinderup Sogen, aff Siør-
 „løff Sogen, aff Ottestrup Sogen, aff Sønde-
 „rup Sogen, aff Gierløff, aff Lundforlundt So-
 „gen, aff Hemmisse Sogen, aff Gynlinge So-
 „gen, aff Halaggerlille Sogen. Wdi Soer
 „Birk aff Brobye Sogen, aff Guddum Sogen,
 „aff Sortherup Sogen, aff Kindertoffte Sogen,
 „aff Brumo Sogen, aff Bierrebye Sogen, aff
 „Biernet Sogen, aff Slaulille Sogen. Wdi
 „Flackebiergs Herrit aff Bierre Sogen, aff Il-
 „linge Capell, aff Orskleff Sogen, aff Høffue
 „Sogen, aff Ballenhued Sogen, aff Eigeløff
 „Sogen, aff Thierebye Sogn, af Wendsløf So-
 „gen, aff Flackebiergs Sogen, aff Binding og
 „Nvislemark Sogner, aff Marredt Sogen. Wdi
 „Løffue Herrit aff Giesløff, aff Derløff Sogen,
 „aff Finderup Sogen, aff Seebye Sogen, aff
 „Keersløff Sogen och af Skiellebierrig Sogen.
 „Hvilke fornte. Gaarde och Guodk med ald
 „theris Herlighedt, Rente och Indkomst, bode
 „aff Tordeguodk och Tordskylbt och Wor och
 „Gronens Parther aff Thiender aff fornte. Sog-
 „ner med ald Rettighedt och Herlighedt al-
 „thid hereffther thill ewige Thiid maae och skal

„bliffue thill fornte. Hospitall wdi Slangelse
 „wden ald Giensigelse aff Os eller Wore Eff-
 „therkomere Konninger wdi Danmark. Dog
 „skulle the som ere med noggen fornte. Thiender
 „forlegte, thennum haffue, niude, bruge och be-
 „holde for then Afgifft af thennum bør att
 „giffuis wdi theris Liffs Thid och saa lenge the
 „lessue, effther the Bressuis Lindelse Wi then-
 „num therpaa naadigst giffuit haffue, och naar
 „noggen dser och affgaaer som same Thiender
 „haffue hafft wdi Feste, skal forn. Hospitalls
 „forordnede Forstandere, som nu er eller hereff-
 „ther komendis vorder, Fuldmacht haffue, sa-
 „me Thiender igien at forpachte och bortfeste
 „thill thennem theraff mest giffue ville, och huis
 „Stedhmaal therpaa oppeberis, skal forvendis
 „the Fattige allene thill Bedste, effther gott och
 „klart Regenskab, och icke thill noggen anden
 „Brug, och haffue Wii for got anseet, ville och
 „hermed funderit och forordnit haffue, att wdi
 „fornte. Hospitall aff fornte. Rente och Ind-
 „kompst althiid skulle wnderholdis først XL hiel-
 „pelose, siuge och skrøbelige Mennekter, saa och
 „aff Schollen xxiiij Persoener, blant huilcke
 „Hospitals Prædicant, Schollemesteren ther i
 „Schollen i fornte. Slangelse och tho Hørrer,
 „om the same Kost ther wdi Hospitalet vilde
 „søge. Sammeledis thi Personer som skulle
 „forrette Hospitalls Bestillinge och røchte och
 „ware the Siuge.

„Dch efftherdi Wii well kunde bethencke att
 „fornte. Rente icke will til recke at fornte. Anthall
 „Lxxiiij Persoener nochsom ther aff kunde bliffue
 „bespiffit och wnderholditt, wden the med meere
 „Rente och anden Nøttørfftt bliffue forførgit,
 „tha haffue Wii thend Veylighedt betenckt och
 „offuerweyitt och naadigt wndt og bevilgitt, och
 „nu med thette wort obne Bress och Fundas
 „wnde och beuilge for os och wore Efftherkom=
 „mere Koninger wdi Danmark, thette Effthernte.
 „thill fornte. Lxxiiij Persoener wdi fornte. Ho=
 „spitall, huilcket Leensmanden her paa Wortt
 „Slott Anduorskouff, som nu er, eller her effther
 „komendis worder, aarligen her effther thill euige
 „Thiid skall her aff Slottedt lade yde och for=
 „skaffe Forstanderen paa theris Wegne, som er
 „Thi Lester iij Pund Hartt-Korn, och naar Ol=
 „den er, skulle the mue bekomme paa fornte. Un=
 „duerskonff Skouffue frii Olden thill eet halff hun=
 „dritt Guin; Sameledis skulle the och aarligen
 „mue bekomme aff fornte. Anduorskouff Skouffue
 „fem hundrede Les Weedtt thill theris Ildbrand,
 „hvilke Wor Leensmand her samestedt thennem
 „skall lade føre och yde wdi Hospitalls-Gaarden.
 „Dch paa thett att thenne fornte. Rente, som
 „Wii nw wdi saa Maade til fornte Hospitall
 „haffue forordnitt giffuit och funderit, maa wdi
 „alle Maade tilbørligen forwendis fornte. wed=
 „tørfftige Mennsker, saa och fornte. Anthall
 „Skolle-Personer thill Bedste, saa thennem in=
 „thett ther aff skall forforthes. Tha skall ther

„altheid tilskiktes aff Leensmanden her paa
 „fornte. Wort Slott. Anduorskouff, thend som nu
 „er eller her effther kommendis worder, en gud-
 „frygtig, from og forstandig Mand thill en For-
 „standere for fornte. Hospitall, som skall haffue guod
 „grandgissuelig Dyseende med thenne gandtste
 „Wnderholdning, att then thilbørligen admini-
 „streris och wdspisiss, saa althingest ganger ther
 „med ligeligen och well thill, att fornte. the Fat-
 „tige och Skollepersoener mue fange guod Spis-
 „ninge thill M och Mad, hvilcken Forstanderen
 „och skall were forplicht att wdfordre och indkressue
 „ald huis Rente Hospitallit wdi the Maader er
 „tillagdt, saa och thilhielpes att forsuare Hospi-
 „tals-Bønder och Eiendomme thill Herritsthing,
 „Landsthing och andenstedh naar och huor be-
 „hoff giores, och althingist lade sig were befallit
 „med ald fornte. Rente, at thend fornte. the
 „Fattige och Skolle-Persoener thil Gaffn och
 „Fordeel bequemelign. och rett wddeellis och wd-
 „spisiss och icke forwendis thill noggen anden
 „Brug, eller hannem selff thill Proffit och Bed-
 „ste wdi nogre Maade. Thifligiste skal och fornte.
 „Forstandere were wgifft eller wdi Echteskab en-
 „lig med sin Høstrw att han icke haffuer Børn,
 „och haffue hans Wnderholdinge, Woninge och
 „Werelse wdi Hospitallit, paa thett hand med
 „althingist kan haffue ther wdinden thes bedre
 „Tilsiun, och skall hand aarligen for hans Gliid
 „och Wmage mue bekomme thill Løn xxx Dal-
 „ler, som hannem af fornte. Hospitalls Rente skall

„fornøis. Skulle ochsaa mue giffuis thill
 „Eoen the Thi Persoener, som skulle holdis thill
 „the Fattigis Thienniste ther wdi Hospitallit
 „att røchte og ware the Siuge offuer aldt LX
 „Daller, en mere, en anden mindre, effther
 „huer sin Thienniste. Kand och Hospitals=For=
 „standere med mindre tilkomme, skall hand
 „therudinden wiide the Fattigis Bedste. Framb=
 „dellis skall och fornte. Hospitals=Forstandere
 „were forpflicht aarligen om Sctorum Philippi
 „och Jacobi Aþlorum Dags Thiid inden fior=
 „then Dage ther nest effther wdi thett sceniste
 „att giøre Veensmanden her paa fornte. Wort
 „Slott Anduorskouff och Superintendenten! wdi
 „Siellands Stigt wdi Sognepresterne, Borge=
 „mestere och Raadmendz ther wdi Slangelse
 „theris Offueruelse gott och clart Regenskab
 „for all Indthegt, Wdgift och Wdspiñninge,
 „huildke skulle haffue med same Regenskab och
 „fornte. the Fattige og Scholle=Persoeners Wn=
 „derholdning sig tilbørlig Fliid och Tilsiun,
 „som the for Gud aldmectigste wille andsuare
 „och for Os were bekiendt. Och huis ther tha
 „kand nogget were thill offuers og Bedste, som
 „icke forspisit och fortheritt er, thet skall aldene
 „komme fornte. the Fattige och Scholle=Persoener
 „thill Forraad och Fremtharff och thill ingen
 „anden Brug. Ther skulle och icke heller nog=
 „gen tilstedis att indkomme wdi fornte. Hospi=
 „tall, med mindre end the wdi Sandhedt sindis
 „att were saadanne Almise werdt. Icke skall

„heller Hospitals-Forstanderen mue noggen ther
 „ind annamme, wden thet skier med fornte. Wor
 „Leenßmands och Sognepresternis ther samestedh
 „Raad, Beuillinge och Sambthynche. Huad be-
 „langendis er the fire och tiuffne Schollespersoeners
 „Veilighedt och Underholdning, thermed skall
 „forholdis som efftherfølger. Forst att iblandt,
 „samme Persoener skall beregnes effther som til-
 „forn formelditt er, Hospitals-Predickant, huil-
 „cken och for hans Wmage offuer hans Kost,
 „skall aarligen haffue thill Løn af Hospitals Rente
 „wdi Pendinge XXX Daller. Ther nest Schol-
 „lemesteren med tho Hørrer wdi Schollen om
 „the same Kost wdi Hospitalit søge wille, och icke
 „ellers. Och skall forn. Forstandere lade koge
 „och anrette thuø Maalthiid om Dagen for
 „fornte. Anthall Scholle-Persoener, thill x Slet
 „Formiddag och thill v Slet om Aftnenen, och
 „till huer Maalthiid lade giffue thennum thre
 „Retter Mad well tilfliid, och huer Persoen en
 „Pott II. Dog skal forn. Predickant, Schol-
 „lemestere och Hørere giffuis II till Røttørfft.
 „Sameledis skal och the Scholle-Persoener som
 „thill same Kost indthagis, thend icke lenger
 „niude end paa sex Aars Thiid, och naar nog-
 „gen haffuer hafft thend wdi sex Aar, skulle
 „andre som wedtørfftige ere wdi thet Stedt
 „igien tilskickis. Dog skal ther ingen maa
 „thilthagis, wden hand tilforn haffuer lerdt
 „hans Donat. Thisligiste skall och ingen thil-
 „thagis till samme Underholdinge, som haffue

„synderlig formuendis Foreldre, som selff kunde
„afstedt komme thennum at wnderholde, ei h-
„ler noggen som bruge Thalsmend eller andre
„wtilbørlig Middel. Men the som er widthørff-
„tige, och dog en guod Forhobning om, saa
„ther wdinden aldellis icke ansees noggen Gunst
„Gaffue, Wild, Wenskab, eller noggen anden
„slig Fordeell. Och naar noggen af same
„Schollepersoener, som denne Kost hafft og nyt
„haffue, drage ther fran thennum paa andre
„Steder viidere att forfremme, tha skall Schol-
„lemesteren giffue thennum sit Testimonium
„och Beuiff, hvorledes the thennum wdi Wnd-
„skibelighedt og Dmgjengffel forholditt haffue,
„ther wed the paa andre Steder thes bedre
„mue och kunde fremdragis. Item skulle fornte.
„XX Schollepersoener, huer Søndag och andre
„hellige Dage och saa offthe the herom tilsiiges
„naar Gudh Ordh Tienniste skal holdis wdi
„Kircken her paa fornte. Wort Slott. Anduor-
„skouff, were tilstede och siunge, och i andre
„Maade thilhielppe thil Gudh Tienniste wdi Kir-
„cken att giøre, och skall Hørene folgis med
„thennum wdi Kircken och aff Kircken og haffue
„Tilsiun med thennum, och att thend Sang,
„Lefning och Gudh Tienniste wdi Kircken gan-
„ger ordentlig och rett for sig. Thifligiste skall
„och Superintendenten wdi Siellandh Stigt aar-
„ligen naar han viliterer fornte. Scholle och
„synderligen forfare om fornte. Scholle-Perso-
„ners Venlighedt, huad Forhobning ther er om

„thennum, och huorledes the wdi Lerdom och
 „Gudsfrycht forfremmis. Och thesorn tha
 „noggen ther eblandt befindis uskikelig och wdu-
 „elig, som icke kand were guod Forhobning om,
 „tha skall hand thend fran same Kostaffwisse, och
 „forordne andre att thagis ther thill igien, som
 „skickelig ere, og kunde om sig giffue bedre For-
 „hobning. Och skall fornte. Superintendent sig
 „synderlig lade were betroet och befallit naar
 „Schollen vaccerer och leedig er, ther thill att
 „forordinere och tilskicke guode, fine, skickelige
 „och wel lerde Persoener thill Schollemester,
 „som retteligen kunde informere och ophuchte
 „Wngdommen in artibus dicendi, fundamen-
 „tis Religionis, och andre nyttige Lerdomme
 „och guode Seeder, paa thett thenne Wor M-
 „nisse, Gaffue och Bekostninge icke skall were
 „forgiefflig, men thill thend Ende, som er thill
 „Gudz Ehre og Menighedens Bedste, effthersom
 „thet bethenkt och meent er, wdi alle Maade
 „anwendt. Skall og fornte. Superintendent tha
 „wdi ligemaade besøge fornte. Hospitall och for-
 „fare huorledes althingist wed Macht holdis,
 „och thesorn han formercker nogen Brøst eller
 „Forfømmelse att were paaferde, wdi hvis
 „Maade thet were kand, tha skall hand thet
 „giffue Leensmanden her paa Slottit thilkiende
 „och hand pliktig att were att føre ther Raad
 „wid. Och efftherdi Wii nu, effthersom foruit.
 „staar, haffue naadigt beuulgitt och wblaugdt
 „thill fornte. Hospitall saa megen Rente, som

„fornte LXXiiij Persoener well kunde med wnderhol-
 „dis, tha skall fornte, Wor Leenßmand, thend som
 „nu er eller hereffther kommendis worder, haffue
 „quod Indseende med, att fornte. Untall althiid
 „bliffuer holdit, och naar noggen fornte. siuge
 „Mennisker dwer och affgaar, att tha andre,
 „som ere rett Hospitals-Lemmer, mue komme
 „wdi Stedditt egien, saa Renten wdi ingen
 „Maade till anden wnyttige Brug forwendis. —

Da Slagelse Skole, i Henseende til sine væsentlige Fonds og Eiendomme, ifølge den her anførte Fundats, slutter sig saa nøie til Slagelse Hospital, maa et Ord om denne høist velgjørende Stiftelses Oprindelse og Forfatning anses at høre med til Skolens Historie, hvorfor samme ei her kan eller bør forbigaaes. De mange Gamle, Uffældige, og af den øvrige Verden forladte Menneſker, som i dette ved Kongelig Menneſkeherlighed stiftede og vedligeholdte Asyl have fundet, finde og herefter ville finde Læe og Brød og Pleie, gjøre Slagelse Hospital til et af vort gode Fædrenelands skønne Prydelser; og hvad man maaſkee lægger mindre Mærke til, end det fortjener, er den Omstændighed, at denne Stiftelses betydelige Capitalformue sætter mangan brav og virksom Borger og Eiendomsbesidder istand til at soutenere sine Besiddelser, og saaledes drive sin Næringsvei og bære sine Byrder.

Fra meget gammel Tid af har der i Slagelse været et St. Jørgens Hospital for Spedalske; og allerede i Aaret 1261 har Peder Bluffen af Galværís (Garise) betænkt Hospitalet i Slagelse med en liden Gave ¹⁾. Dette Hospital har, som det synes, været forenet med det ellers saakaldte Helliggeistes Kloster i Slagelse ²⁾, som i Aaret 1385 magelagde adskillige Landeiendomme med Sorøe Kloster ³⁾.

Om denne Stiftelses egentlige Tilstand, Omfang og Virksomhed har jeg ingen videre Oplysning kunnet finde; men at den har bestaaet og udøvet Godgjørenhed længe førend Kong Frederik den Anden funderede Slagelse Hospital, er klart af Fundatsen, og Navnet Helliggeistes Kirke var endog i det Mindste indtil 1767 Hospitalskirkens Navn ⁴⁾. I Aaret 1580 henlagde Kong Frederik den Anden de Fattige, som forhen havde nydt Forsørgelse paa Antvorskou til Hospitalet i Slagelse, til hvilket han derpaa allerede under 5te August og 24de November 1582 henlagde adskillige Tiender.

Med Fundatsen af 1585 blev oprindeligen fastsat, at 40 fattige Mennesker skulde have Forsørgelse i Hospitalet, og desuden 10 Personer, som skulde besørge deres Underholdning og Pleie. Forsørgelsen skede oprindeligen ved Naturalfor-

¹⁾ Suhms Hist. af Danm. 10, 425.

²⁾ Daug. 212.

³⁾ Laugeb. 7, 515.

⁴⁾ D. Atl. 3, 18. Grundt. af Slagelse.

pleining, saa vel for Hospitalslemmerne, som for Skoledisciplene og disses Lærere; men denne Forsørgelsesmaade var, som Fundatsen af 17de September 1751 ¹⁾ viser, allerede da ophørt, og Hospitalslemmernes Antal forøget til 57, hvilket Antal atter fra 1ste Mai 1752 skulde forøges til 60, hvorfor det og ved bemeldte Fundats fastsættes, at de af Hospitalets Bygninger, som til Uolingen og Naturalforsørgelsen forhen havde været fornødne, efter daværende Hospitalsforstanders Afgang skulde nedbrydes, og de Torder, som forhen til Hospitalets egne Fornødenheder havde været benyttede, bortleies, hvorimod ordentligere, bekvemmere og rummeligere Indretning til flere Lemmers Indtagelse samt Gaardens sømmelige Indlukkelse blev overgivet til Directeurernes Besørgelse. For det Hospital ved den ældre Fundats tillagte Korn og Brænde fra Antvorskou blev fastsat Bederlag fra Antvorskou Amtstue.

Fra den Tid, da Bespiisning i Hospitalet blev givet, haves her i Skolearchivet et gammelt Regulativ, uden Datum og Underskrift, saaledes lydende:

Till de Fatige Och Gaardgens Solck.

1. Brøed till de Fatige en Wgge til huer person Femten Bismes baget Brød och til Gaardgens Solck efftersom di hassue Stoer Arbeide huer person om Moltidet tiuffue loed Bagget brøed.

¹⁾ Hofm. Fund. 8, 120.

2. Och til di fatige lige som Beduanligt paa huer person om dagen Toe poter øll och aff huer pund Malt Nie trr. øll til Gaardhens Solch, Iligemaade øll som Seduaultigt. Nemblig huer om maaneden Øll aff 2 Skepper Malt.
3. Fleest paa huer person om Moltiden En bismer H Fleest.
4. Dre Riøed paa Huer person om Moltiden Tisfue og femb Lod.
5. Samme Riøed af en Kroy 20 Moltider.
6. Silb aff en tønde som er Goed stor Silb och Kan de werre 16 ølle udj tønden — 426 Moltider. Det er paa en person trej Silb i et Moltid.
7. Aff en tønde som er Maadelig Silb och Kand werre 20 Ølle udj tønde 400 Moltiden. Det er paa en person 4 Silb.
8. Aff Smaa Niebesild som Kand Vere 24 ølle udj tønden der expter och silben paa Moltiderne at forandres och giffuis dennem flerre silb. torsch aff en tønde 320 Moltider.
9. Och maa de fatige herefter Spises med Torsch och ingen Grosey.
10. Ißlands eller bergesisch af et Lpd. 64 Moltide.
 Af de Andre Speciehus Nemlich, Smør Biuggryn Erter etc. giffues dennem Lige som de tilforn hassuer bekommet och som forsuarligt Kand Vere. Doch Wdj Wgge Kaaste aff salte huor mange Moltider, deraff huer Slags bekommes och er Dennem saameget forundet, formedelst de Faar ichon huer Moltid tou Net Mad.

Hospitalsbygningens forbedrede Indretning blev iværksat i Aarene 1768 og 1769, i hvilke Aar den nuværende meget suffisante og rummelige Bygning er opført, og har, efter en her i Archivet forefunden og af Rector, Professor Wøldike forfatter Dypgjørelse imellem Hospitalet og Skolen, kostet af den fælles Fond noget over 23000 Rdlr. dansk Courant. Til Efterretning om denne Ombygning er paa den mellemste af trende til Gaden vendende Frontespidsen anbragt en Tavle i Muren med følgende Indskrift:

En

Asylum

Valetudine, senectute, mente laborantibus,

Qvod

Imperante

Rege Augustissimo

C H R I S T I A N O S E P T I M O

Annis MDCCLXIX & MDCCLXIX

e pristina vetustatis ruina surrexit

cura et auspiciis

Summorum Virorum

Dni. ECCARDI CHRISTOPHORI DE KNUTH,

Comitis de Knuthenburg, Equitis aurati,

ab intimis S. R. M. Consiliis Conferentiæ,

in cubiculo Regio Clavigeri, Dioeceseos Siæl-

landiæ & Præfecturæ Roeskildensis Præfecti,

nec non

Domini

Eminentissimi, summe Venerabilis, & perillustri

Dni. LUDOVICI HARBOE

Dioeceseos Siællandiæ Episcopi,
a sacris S. R. M. Confessionibus,
& Generalis Ecclesiarum per utrumque regnum
Inspectoris.

Med denne Ombygning er, foruden nogle hvælvede Kjeldere, Hospitalets gamle, solide, lyse og smukke Kirke bleven uforandret. Om dens Velde har jeg ingen Efterretning; men efter Retningen af dens Side til Gaden at slutte, synes den at maatte være bygt til to forskjellige Tider, da denne Side fra eet Punkt omtrent paa Midten danner en kjendelig Afsvigelse fra den rette Linie. Dens Bygningsmaade synes at røbe en yngre Alder end enten St. Mikkel's eller St. Peders Kirke.

Fundatsen af 1751 fastsætter, at Udbyttet af samtlige Hospitalets og Skolens fælles Fond skal deles i tre lige Dele, af hvilke den ene anvendes til Lemmernes Ugepenge, den anden til Hørrernes og Disciplenes Kostpenge og den tredie til aarlige Lønninger og andre Udgifter, Hospitalet og Skolen vedkommende. Denne Disposition er ved Kongeligt Reskript af 22de Decbr. 1812 saaledes forandret, at Fælledsfondens aarlige Revenue, efter Fradrag af de paa samme hvilende Skatter, deles paa saadan Maade, at fem Niendedele tilfalde Hospitalet, og fire Niendedele afgives til Skolens specielle Kasse; ved hvilken Fordeling de respective Stiftelser ere satte i et saadant Forhold til hinanden, at deres gjensidige Tarv i Overensstemmelse med Fundatserne er nøie iagttaget og fyldestgjort.

Antallet af Hospitalslemmerne er siden 1ste Maii 1776 forøget til 100, og deres Wilkaar ere i

de senere Aaringer betydeligt forbedrede; saa at dette Hospital kan ansees for en af Landets fortrinligste Forsørgelsesanstalter i sit Slags.

Vi vende nu tilbage til Skolens specielle Historie, og finde da i den gamle Fundats fastsat, at 20 af Skolens Disciple, foruden Hospitalets Prædikant, Skolemesteren og tvende Hørere, skulde have Kost i Hospitalet.

Herom findes i Skolearchivet et Spisereglement fra 1672, saaledes lydende:

Conrector. Deignene.

Søndag.

Middag

Brød	Brød
Flesch	Flesch
Kaal	Kaal
Hønseliød	Grosfenbrad
Smør	

Aften

Brød	Brød
Melchsuppe	Grosfenbrad
Steg	Kaal
Flønder	Lorsch
Smør	Senup och S:

Mandag.

Middag

Brød	Brød
Sild	Sild
Welling	Welling
Lorsch	Lorsch
Smør	Senup och S:

Conrector.	Deignene.
Afften	
Brød	Brød
Grosenbrød	Grosenbrød
Grod	Grod
Torsch	Torsch
Smør	Senup och S:

Tirsdag.

Middag	
Brød	Brød
Flesch	Flesch
Kaal	Kaal
torsfisk	torsfisk
Smør	Senup och S:
Afften	
Brød	Brød
Grod	Lamefiød
Lamefiød	Kaal
Torsfisch	torsfisch
Smør.	Senup och S:

Onsdag.

Middag	
Brød	Brød
Sild	Sild
Welling	Welling
Torsch	Torsch
Smør	Senup och S:
Afften	
Brød	Brød
Grod	Grod

Conrector.	Deignenc.
Grosfenbrad	Grosfenbrad
Lorsch	Lorsch
Smør	Senup och S:

Torsdag.

Middag	
Brød	Brød
Flesch	Flesch
Kaal	Kaal
torsfisch	torsfisch
Smør	Senup och S:
Aften	
Brød	Brød
grød	grosfenbrad
grosfenbrad	Kaal
Eg	torsfisch
Smør	Senup och S:

Fre dag.

Middag	-
Brød	Brød
Sild	Sild
olsuppe	Welling
Lorsch	Lorsch
Smør	Senup och S:
Aften	
Brød	Brød
Grød	grød
gaasekiød	gaasekiød
Lorsch	Lorsch
Smør	Senup och S.

Conrector. Deignene.

Łsfverdag.

Middag

Brød	Brød
Sild	Sild
Welling	Welling
Lorsch	Lorsch
Smør	Senup och S:

Afften

Brød	Brød
grød	Grød
Kal	grofenbrad
grofenbrad	Kal
Smør	

Dette er effter taxlien och forrige aaringers Ind-
 lefuerede Regskber, Huor effter Schollen och her effter
 schal blifue Spiset, och Allige uel tarsten icke til-
 lader, Schollemester och de — 4 Hørrer, meere
 end — 3 Ketter Mad, Saa er dog hid indtil
 Spist, meestendeel huer maaltid med — 4 Ket-
 ter, och scheer der nogen Forandring paa Spisen.
 Da schal det icke schee til for Ringelſke, mens til
 forbedring, och Wil jeg Refuere hans Høy W-
 uerdighed Bispen en Lige her effter Gienpart
 Huor af Fornemmis Kand, paa huad maade,
 och huorledis Schollen blifuer Spiset.

Aff Slagelſke Hoſpital den — 21de Nouember
 No. 1672.

Jens Ebbesen.

Ungaende denne Bepiisning haveß endvidere
 i Skolearchivet en gammel Ordinantß, hvorefter

Hospitalsforstanderen havde sig at rette i Henseende til Portionernes Qvantitet. Da denne kun er lidet afvigende fra det nyeligen anførte Regulativ for de Fattiges og Hospitalstyendets Bespiselse, saa er dens Meddelelse her overflødig, uden for saa vidt at den bestemmer, at hver Person til et Maaltid skal have 20 Lod Brød, og at der af en Skieppe Meel skal leveres 75 Bismar-Mark Brød. Fremdeles haves angaaende bemeldte Bespiisning en Copie af en Contract, der lyder saaledes:

1.

„Forstanderen Skal Spise Karligen Femb og og tiufue Personer af Skolen, og Niude for huer Persons Kaaft vgendtlig

2.

Som ved dette Hospital Intet Inventarium findes, saa at Forstanderen maa bruge Sit Egit, daa huis hannem Noget Inventarium herefter Skule blifue Iesuerit skal hand det ved hans af-tredelse lige saa got, og ued liege Taxt igien fra sig Iesuere, dog at hannem noget Karlig till dis wedlige holdelse beuilges,

3.

De som spises af Skolen Skal selv forskaffe Skeder, og tallerchener, huilket siden ved stedet schal forblifue,

4.

Forstanderen Effter Fundatzen Nyder fri Huus Berelste til sig og Solchene, udi der til forordnede werelker, og som hospitables Grund med des Betienter, hidintill hasuer werit fri for huis

som ellers er paa budet, saa formodis Aller Underdanigste Ederis Kongl. Mayts Allernaadigst forunder dem samme friehed fremdelis. Eige som Andre fattiges huuse

5.

Inted mad maa udbæris af Clostered, men huis ved Bordene Dfuer blifuer nyder Exspetantes. De Siuges portioner tagis af Kischenet,

6.

Rector Skolæ. tilligemed de tuende Dfuerste Collegis Skall holde Rigtig Mantall huer Mandag ofuer de Personer som dend Wge Spisfis schall, og deris Nafne i Een dertil forordnede Bog, ved dag og datum vnder deris hender indfører,

7.

Rector Scholæ maa ingen Introducere i Closteret ei heller tilstede nogen som hafuer Verit forreiff at betræde sit Sted i gien vden om Mandagen,

8.

Naar enten Forstanderen Eragter sig ei lenger at Kand Spise Effter denne Sluttede Contract, heller Inspectores icke med hannem Kand Vere fornædt, Skal opsigelsen Skee ved St. hansdag, Paa begge sider, og hvis da ingen Nermere Accordt Imellem dennem Kand Slutis, af treder hand till Michels dag der effter,"

Ut de Skoledisciple, som saaledes fil Kost i Hospitalet, ved Fundatsen vare forpligtede til at synge og assistere ved Gudstjenesten i Antvorskou Slotskirke, beviser i det Mindste, at Kongen ei

har villet have Gudstjenesten i Slotskirken nedlagt (S. 34). Men om den ugentlige Gudstjeneste stadigen er bleven iagttaget, er vel endnu derved ikke beviist; — skjøndt jeg i Archivet har fundet en Regning af 20de October 1655, hvor der er anført $3\frac{1}{2}$ Rdlr. 16 ß . for Wiin og Brød til Slotstems Kirke, hvilket synes at vise at Kirken paa den Tid har været i Brug.

For Kostgængerne bleve i Aaret 1598 forfattede Love paa Latin, hvilke Myerup ¹⁾, har havt liggende for sig. Disse findes indførte i Skolens gamle Protocol, og lyde som følger:

**LEGES SCHOLASTICORUM
ELEEMOSYNA REGIA IN NOSODOCHIO
SLAGLOSIENSI VIVENTIUM.**

I.

Quoniam *FREDERICUS II.* Daniæ etc. Rex optimus et piissimus, pro suo in bonarum literarum studiosos amore, multos insignes reditus contulerit, ex quibus 20 Scholastici, præter Concionatorem Nosodochii, Ludimagistrum, et Hypodidasalos duos liberaliter ali debeant, in Nosodochio Slaglosiensi: convenit omnino, ut singuli primum et ante omnia Deum ter Opt. Max. ex toto corde venerentur. Deinde apud omnes vitam pie so-

¹⁾ Udfæst til de lat. Skolens Hist. S. 36.

brie modesteqve, quantum per Divinam gratiam licuerit, instituant. Denique ut Ludimagistro, sub cujus ferula militant, et Collegis Hypodidascalis, debitam reverentiam et obedientiam solvant, quocunqve loco fuerint. Quisqvis igitur sacras conciones aliquoties neglexerit, et ebrius ad mensam, vel in templum accesserit; aut bellum alicui moverit, minatus fuerit; vel voluntarie læserit, quocunqve tandem ultionis instrumento, seu Convictorum aliquem, deve reliquo grege quemvis alium; judicium dabitur a singulis Convictoribus tribus verberibus esse caedendum et mensa dimidii mensis spatiô privandum.

II.

Ingressi portam Nosodochii tempore prandii, vel coenæ, non se alio conferre, sed recta domum ingredi debent, ubi cum silentio moram facient et exspectabunt, quod ipsis erit apponendum, quo junctim ante prandium, vel coenam, preces Deo dicant; sub prandium, vel coenam conjunctim dona Dei excipiant; post prandium vel coenam preces Deo dicant, canant, efficiantqve reliqua, quæ ipsis injunguntur, et tandem his omnibus finitis, junctim exeant. Qui secus fecerit à mensa per diem excludetur.

III.

Ac ne causam aliquam habeant peccandi in hanc legem, haud licebit cuiquam eorum a pran-

dio vel coena, absque venia Rectoris, abesse. Deinde duo, qui omnium novissime ad hanc Regiam Eleemosyam admittuntur, tantisper mensas sternerent, panes et reliquum cibum adferrent, donec alii duo in eorum locum fuerint recepti. Interim tamen omnes ex æquo adesse, et singuli suam profiteri operam coguntur, ubi vel cerevisia e coctorio in cellulam est deportanda, vel alius aliquis communis labor fuerit injunctus, quem poscente necessitate subterfugere non licet. Quisquis igitur hunc laborem se laturum recusaverit, aut subterfugerit absque venia Rectoris, triduum mensa excludatur et inobediendiæ dignas poenas luat.

IV.

Constitutum quoque est, ut ingressi Nosodochium semper et omnino ut in templo, Schola et alibi, ita et hic loquantur latine. Si quis sermone vernaculo usus fuerit, poenæ in Scholis consuetæ subjacebit.

V.

Atque ut etiam in capiendo cibo ordo aliquis servetur, convenit ut supremus loco, primus in patina et patera sit, post alii ordine succedente etiam attingant et hauriant. Quare superiores hic meminerint, ne genio suo nimium indulgentes, portiunculas deliciores sibi eligant, neve, helluonum more, plus justo sibi arripiant, nulla inferiorum habita ratione.

VI.

Si quid demenso Convictorum defuerit, aut cibus male sit præparatus, aut denique cerevisia non satis probe cocta, haud licebit cuivis pro lubitu Oeconomum objurgare; sed querela ad Ludimagistrum per supremum apud mensam est referenda, ut is Oeconomum moneat.

VII.

In prandio, et coena ordine recitabitur lectio aliqua ex saeris Bibliis: diebus vero festis Evangelium cum explicatione Hemmingii; vel alii alicui vacandum exercitio, prout Rectori videbitur utile.

VIII.

Diebus Dominicis et Jovis ex Scholasticis hisce, ordine succedente, tres Diacono Nosodochiano in ministerio sunt affuturi: quicumque officium neglexerit et spreverit, mensa arcebitur.

IX.

Delinquentes quoquo modo contra leges aulicas, quibus inscriptio est Gaards-Natten, subjecti erunt poenis, istarum legum transgressioni constitutis: nisi Rector Scholæ ex æquo et bono judicans, voluerit ab earum legum rigore summoque jure vindicare censueritque ex antea vita consilio prudentum hominum melius cum ipsis agendum esse.

X.

Præterea Hypodidascalos e sohola in arcem comitari debent, ibiqve una cum Concionatore ministerio interesse, quoties ipsis fuerit injunctum, et significatum; atqve cum Hypodidascalis peractis sacris descendere. Qvi igitur vel satis mature non accesserit, vel omnino non advenerit, vel si advenerit, cum Hypodidascalo non descenderit, vel gregi se suo, aut in arce, aut extra subduxerit, ad octiduum Nosodochio excluditor.

XI.

Et quia Scholasticis his, ob commodiorem studiorum ipsorum tractationem concessum est, ut sacra illa, quæ in arce singulis profectis diebus, hactenus peracta sunt, posthac in templo D. Michaelis canant, pro recepta consuetudine, et ex sacris Bibliis aliquid recitant, quemadmodum Ecclesiarum ordinatio Regia requirit. Igitur, qvi hac in re, vel negligens fuerit, vel contumax, justis poenis a Ludimagistro afficietur, et insuper prandio atqve coena privabitur.

XII.

Hæc poena ipsis etiam erit constituta, qvi diebus Dominicis et festis diebus, debito tempore, non exhibuerint se præsentès matutinis et vespertinis precibus.

XIII.

Quod vero ad officium in Schola præstandum attinet, fas est, ut singulis horis intersint prælectionibus, aliisque Scholasticis exercitiis. Proinde qui antemeridianis horis in Schola non adfuerit, ad prandium non accedet: et qui pomeridianis abfuit coena privabitur. Et hic negotii expediendi gravitas absentiam non excusabit sine venia Rectoris.

XIV.

Si cuiquam iter in patriam ad Parentes, vel amicos est suscipiendum, Rectori Scholæ bona fide pollicebitur, se intra mensis spatium esse rediturum. At si fidem datam non liberaverit, et diutius se ibi continuerit, mensa privabitur, nisi literis et signis docuerit, se gravioribus de causis fuisse retentum.

XV. (XVI.)

Atque hoc ipsum iudicium de eo ferendum erit, qui absque venia ad quatrimum abfuerit.

Hæ itaque sunt Leges, ad quarum normam Scholastici, qui fruuntur liberalitate Regia in Nosodochio Slaglosiensi, vitam et mores, intra, et extra Nosodochium, in Templo, Schola, et alibi component, quas qui violaverint punientur ex legum præscripto. At si sæpius peccaverint, poterit Ludimagister Præsidem una cum Pastoribus et Oeconomo ea de re edocere, ut, ita ex eorum consensu ac iudicio, Regia

Eleemosyna priventur, et ex Schola absque testimonio exturbentur.

Priusquam autem Regiis alumnis ascribatur aliquis, ad sequens jusjurandum adstringetur.

„Ego *N. N.* in conspectu Dei, et hujus coetus venerandi, cujus membrum fieri desidero, polliceor, me ne minimum apicem harum legum præscriptarum unquam improbatum, sed, quanta per Deum licuerit, industria, his omnibus præscriptis haud gravatè obtemperaturum. Quibus si non parvero, convictus, imo sine omni controversia, poenæ legibus additæ subjacere volo: ita me Deus Pater adjuvet cum Filio et Spiritu Sancto.”

Quisquis v. in horum alumnorum Regionum numerum recipiendus erit necessum habet in Schola Slaglosiensi integrum annum cum semestri militasse; in studiis se diligentem præbuisse; et Præceptori atque Collegis debitam reverentiam et obedientiam solvisse; et sic vitam suam instituisse, ut de eo nemo jure possit conqveri. Si tamen aliquis, uberioris quæstus faciendi gratia accesserit, qui artium generalium elementa mediocriter didicerit, aut alia ratione Scholæ huic ornamento esse poterit; quiqve hac Regia Eleemosyna indiguerit; de quo etiam Ludimagister bonam spem conceperit, ex ipsius voluntate, et eorum consensu, quorum est ea de re ferre judicium, excursu